

Provedba obiteljske medijacije u sustavu socijalne skrbi šibensko - kninske županije

Barišić, Ines

Postgraduate specialist thesis / Završni specijalistički

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:809467>

Rights / Prava: [In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET U ZAGREBU
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Ines Barišić

PROVEDBA OBITELJSKE MEDIJACIJE U SUSTAVU
SOCIJALNE SKRBI ŠIBENSKO – KNINSKE ŽUPANIJE

Završni rad

Zagreb, 2024.godina

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET U ZAGREBU
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA
POSLIJEDIPLOMSKI SPECIJALISTIČKI STUDIJ OBITELJSKE
MEDIJACIJE

Ines Barišić

PROVEDBA OBITELJSKE MEDIJACIJE U SUSTAVU
SOCIJALNE SKRBI ŠIBENSKO – KNINSKE ŽUPANIJE

Završni rad

Mentorica:

Prof. dr. sc. Branka Sladović Franz

Zagreb, 2024.godina

SAŽETAK

Obiteljska medijacija je metoda za rješavanje sukoba i sporova u obitelji. Svrha postupka obiteljske medijacije je omogućavanje članovima obitelji da kroz strukturirani proces i uz pomoć treće osobe – obiteljskog medijatora, postignu sporazum o različitim spornim pitanjima. Zakonom o socijalnoj skrbi, obiteljska medijacija je propisana kao socijalna usluga koju mogu pružati različiti pružatelji socijalnih usluga u različitim obiteljskim situacijama gdje među sudionicima postoji spor. Također, u Obiteljskom zakonu je postupak obiteljske medijacije dio postupka razvoda braka u kojem su supružnici roditelji maloljetne djece a sa svrhom postizanja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi i drugih sporazuma vezano uz djecu iako je obiteljska medijacija moguća u svim sporovima. S obzirom na navedeno, mogućnost primjene obiteljske medijacije u sustavu socijalne skrbi je dosta široka i obiteljska medijacija je primjenjiva u različitim obiteljskim sporovima. U ovom su radu prikazani statistički podaci o primjeni obiteljske medijacije u Šibensko – kninskoj županiji od uvođenja obiteljske medijacije u sustav socijalne skrbi pa do kraja 2022.godine. U navedenom razdoblju većina je analiziranih postupaka pokrenuto sa ciljem donošenja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi u postupku razvoda braka, čak 84%, dok ih je samo 3% pokrenuto radi rješavanja drugih obiteljskih problema/sukoba. Također su u radu prikazane i mogućnosti za širu primjenu postupka obiteljske medijacije, odnosno mogućnosti za unapređenja provedbe obiteljske medijacije u Šibensko – kninskoj županiji.

Ključne riječi: *obiteljska medijacija, praksa obiteljske medijacije u Šibensko – kninskoj županiji, primjena obiteljske medijacije*

ABSTRACT

Family mediation is a method for resolving conflicts and disputes in the family. The purpose of the procedure of the family mediation is enabling family members to go through a structured process, and with the help of a third person – a family mediator, reach an agreement on various disputes. According to the Social Welfare Act, family mediation is prescribed as a social service which can be provided by different social service providers in different family situations where there is a dispute between the participants. Also, in the Family Law, family mediation is part of the divorce proceedings in cases when the spouses are parents of minor children. Purpose of the family mediation procedure in the divorce procedure is to achieve a joint plan for parental care and other agreements related to children, In addition, family mediation is also possible in various other family disputes. Given the above, the possibilities of application of family mediation in the social welfare system is quite broad. Statistical data on the application of family mediation in Šibenik – Knin County since its introduction into the social welfare system until the end of 2022 is presented in this paper. In the above period, most of the analyzed procedures were initiated with the aim of adopting a plan on joint parental care in divorce proceedings, as many as 84%, while only 3% of them were initiated solving other family problems/conflicts, The paper also presents the possibilities for wider application of the family mediation procedure, i.e. opportunities to improve implementation of family mediation in Šibenik – Knin County.

Keywords: family mediation, practice of family mediation in Šibenik – Knin county, application of family mediation

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	1
2. STRUČNO UREĐENJE OBITELJSKE MEDIJACIJE.....	3
3. PRAVNO UREĐENJE OBITELJSKE MEDIJACIJE.....	14
3.1. Zakonodavni okvir prema Zakonu o socijalnoj skrbi	15
3.2. Zakonodavni okvir prema Obiteljskom zakonu.....	16
3.3. Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja registra obiteljskih medijatora, uvjetima stručne osposobljenosti obiteljskih medijatora, prostornim uvjetima i načinu provođenja obiteljske medijacije.....	22
3.4. Pravilnik o obveznom sadržaju obrasca plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi.....	27
4. PRIKAZ DOSTUPNIH STATISTIČKIH I OSTALIH PODATAKA OBITELJSKOG MEDIJATORA.....	29
5. SADRŽAJ POSTIGNUTIH SPORAZUMA.....	40
6. ISKUSTVA IZ PRAKSE – ANALIZA SLUČAJEVA.....	43
7. MOGUĆNOSTI UNAPREĐENJA PROVEDBE OBITELJSKE MEDIJACIJE.....	47
8. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA.....	49
9. LITERATURA.....	53

1. UVOD

Obiteljska medijacija je postupak u kojem sudionici, uz pomoć treće osobe, obiteljskog medijatora, rješavaju obiteljske sukobe pregovaranjem čime se olakšava komunikacija između članova obitelji. Obiteljski medijator im pomaže u identificiranju potreba, briga i strahova te zajednički osmišljavaju izvedive i prihvatljive zajedničke sporazume. Time se omogućava da strane u sukobu same donesu prihvatljiva im rješenja, umjesto da odluku o bitnim stvarima u njihovim životima donosi netko treći, najčešće sud (Sladović Franz, 2014).

Počeci upotrebe medijacije su u području prava kada se medijacija počela koristiti kao alternativan i konstruktivan način rješavanja sporova na sudu i to posebno u situacijama razvoda braka i sporovima manjeg financijskog značaja. Osnovni značaj obiteljske medijacije kao jednog od alternativnog načina rješavanja obiteljskih sporova je što su u takve sporove uključene osobe koje, po prirodi stvari imaju međuovisan i kontinuiran odnos. Također, specifičnost je u tome što se sukobi u obitelji javljaju u kontekstu jakih emocija. Razvod braka je zasigurno jedan od stresnijih životnih događaja.

Nalazi, uglavnom stranih istraživanja, navode niz pozitivnih rezultata upotrebe obiteljske medijacije kod rješavanja obiteljskih sporova. Tako se ističe da se, posredno, medijacijom može poboljšati komunikacija među članovima obitelji te da se smanjuju sukobi. Na ovaj se način skraćuje vrijeme za rješavanje sukoba te se snižavaju socijalni i gospodarski troškovi razlaza članovima obitelji i državi (Sladović Franz, 2005).

Sudionike obiteljske medijacije obiteljski medijator potiče da međusobno komuniciraju i pregovaraju, da se međusobno slušaju, da iznose svoje potrebe i interese a sve kako bi došli do zajedničkog sporazuma. Ovako, zajednički, donesen sporazum povećava vjerojatnost da će ga se članovi obitelji pridržavati. Osim postizanja sporazuma, kao krajnjeg cilja obiteljske medijacije, brojne su i druge prednosti samog postupka. Sudionici obiteljske medijacije kroz sudjelovanje u postupku uče kako međusobno komunicirati i pregovarati što im povećava vjerojatnost kvalitetnijih odnosa u budućnosti i lakšeg samostalnog rješavanja budućih sporova. Dakle, iako je obiteljska medijacija intervencija usmjerena rješavanju pojedinih spornih pitanja, posredno sudionici obiteljske medijacije mogu dugoročno poboljšati međusobni odnos.

Posljednjih se godina i u našem društvu i zakonodavstvu uvodi obiteljska medijacija kao socijalna usluga a detaljni prikaz zakonskih promjena prikazan je u nastavku rada.

Pojam obiteljske medijacije odnosi se na sva područja obiteljskih sukoba i obiteljska medijacija se može koristiti kao metoda rješavanja različitih sporova u obitelji. Iako navedena kao socijalna usluga čime je omogućena šira primjena obiteljske medijacije i unatoč dostupnosti obiteljskih medijatora, obiteljska se medijacija općenito malo koristi. Prema Narativnom izvješću o radu Obiteljskog centra za 2023.godinu, objavljenom na mrežnim stranicama Obiteljskog centra, tijekom 2023. godine je 889 korisnika sudjelovalo na postupcima obiteljske medijacije sa ciljem postizanja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, odnosno izmjeni sudske odluke o roditeljskoj skrbi, dok ih je samo 58 sudjelovalo u postupcima obiteljske medijacije pokrenutim radi rješavanja drugih obiteljskih pitanja odnosno sukoba. U obiteljskoj je medijaciji, prema istom Izvješću, tijekom 2023. godine sudjelovalo 12% od ukupnog broja svih korisnika Obiteljskog centra, sa svega 4% pruženih usluga obiteljske medijacije od ukupnog broja pruženih usluga. U obrazloženju se navodi da je veći broj korisnika od broja usluga rezultat velikog postotka jednokratnih dolazaka bračnih partnera koji zapravo samo trebaju zadovoljiti formalni uvjet kako bi pokrenuli parnični postupak na sudu.

Polazeći od toga da je većina (potencijalnih) korisnika usluge obiteljske medijacije prvo evidentirana u sustavu socijalne skrbi od strane stručnih radnika Hrvatskog zavoda za socijalni rad, može se pretpostaviti da dio odgovornosti za slabu iskorištenost potencijala obiteljske medijacije za rješavanje obiteljskih sporova može biti u lošoj informiranosti stručnih radnika Hrvatskog zavoda za socijalni rad o mogućnostima primjene obiteljske medijacije.

Radi loše informiranosti stručnjaka i građana općenito, na kraju se njena primjena najčešće svodi na sastavnice plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi u postupku razvoda braka stranaka (gdje je donedavno prvi susret sa obiteljskim medijatorom bio obavezan dio postupka prije razvoda braka), što će pokazati i rezultati analiziranih podataka u ovom radu.

Ciljevi ovog rada su opisati obilježja organizacije i provedbe obiteljske medijacije u sustavu socijalne skrbi Šibensko – kninske županije, analizirati broj provedenih postupaka obiteljske medijacije u sustavu socijalne skrbi Šibensko – kninske županije u razdoblju od 2016. do 2022.g., broj održanih medijacijskih susreta, broj postignutih sporazuma s obzirom na svrhu postupka medijacije. Također, cilj rada je i prikazati sadržaj postignutih sporazuma obiteljske medijacije te analizirati mogućnost unapređenja provedbe obiteljske medijacije s obzirom na područje primjene.

2. STRUČNO UREĐENJE OBITELJSKE MEDIJACIJE

Obiteljska medijacija je postupak u kojem sudionici rješavaju određene obiteljske probleme pregovaranjem u čemu im pomaže obiteljski medijator. Na prvom susretu, obiteljski medijator, upoznaje sudionike sa postupkom, određenim pravilima koja tijekom postupka svi trebaju poštivati te provjerava jesu li ispunjene pretpostavke za uključivanje u postupak obiteljske medijacije. Ukoliko procijeni da među sudionicima postoji spremnost na suradnju (barem minimum spremnosti i želje da "sjednu za isti stol" kako bi riješili sporna pitanja koja imaju), da su sudionici sposobni, kompetentni zastupati sebe i svoje interese, te da među njima postoji ravnoteža moći, može zaključiti da su ispunjene pretpostavke za ulazak sudionika u postupak obiteljske medijacije. Tijekom postupka, medijator sudionicima pomaže da identificiraju svoje potrebe, brige i strahove vezane uz spor koji imaju. Također, pomaže im u osmišljavanju prihvatljivih rješenja kako bi došli do zajedničkog sporazuma. Na taj se način, stranama u sukobu omogućava da sami donose odluke o daljnjem životu, umjesto da odluke o tome donosi netko treći, npr. stručnjaci socijalne skrbi ili pravosuđa.

Široku definiciju obiteljske medijacije dao je Kruk (1997., prema Sladović Franz, 2005:4): „Suradnički proces rješavanja sukoba u kojem dvjema ili većem broju strana u sukobu u pregovorima pomaže neutralna i nepristrana treća strana/osoba koja ih osnažuje da dobrovoljno postignu obostrano prihvatljiv sporazum o pitanjima u sporu. Medijator strukturira i olakšava proces u kojem strane donose zajedničke odluke i određuju rezultate / rješenja, na način koji zadovoljava interese svih uključenih u sukob / spor“.

Sudjelovanje u postupku obiteljske medijacije trebalo bi, kako za sudionike tako i za medijatora, biti dobrovoljno. Dobrovoljnost podrazumijeva da su svi sudionici dobrovoljno "ušli" u postupak te da u bilo kojem trenutku mogu odlučiti i "izaći" iz postupka, odnosno odlučiti da više ne žele na ovaj način rješavati svoja sporna pitanja, bez ikakvih posljedica za njih. Također je bitno za naglasiti da je u postupku obiteljske medijacije povjerljivost zagantirana, a medijator osoba koja je nepristrana i neutralna. Medijator bi trebao poštivati izbore stranaka, njihova mišljenja i stavove te ne bi smio nametati sudionicima rješenja.

Strana i domaća literatura govore kako se medijacija kao specifična profesionalna vještina počela razvijati prije nekoliko desetljeća i upotrebljavati uglavnom u području prava kao alternativni način rješavanja sporova na sudu, posebno u situacijama razvoda braka gdje je

njena primjena i najrasprostranjenija. Stoga se, nerijetko, obiteljska medijacija poistovjećuje s medijacijom razvoda braka.

Sladović Franz (2005:7.) navodi da je „pojam obiteljske medijacije širi od pojma medijacije prilikom razvoda braka, te se odnosi na sva druga područja obiteljskih sukoba.“

S obzirom na sadržaj obiteljske medijacije, područja obiteljske medijacije se mogu grupirati na više načina. Neki od primjera su pitanja iz svakodnevnog života koja mogu dovesti do poteškoća u uobičajenom funkcioniranju članova obitelji, radi kojih se onda odlučuju potražiti stručnu pomoć. To mogu biti pitanja roditelja vezana uz način odgoja djece, vjerska pitanja ili sl., a koji ako se na vrijeme ne razriješe mogu dovesti do trajnog narušavanja odnosa. Nadalje, sadržaj obiteljske medijacije mogu biti pitanja odnosa u užoj i široj obitelji (sukob roditelja, odnos roditelja i djece, briga o starijoj osobi i sl.), pitanja starijih osoba i odrasle djece (npr. odlazak u dom umirovljenika, podjela odgovornosti među braćom i sestrama i sl.), smrt člana obitelji koja zahtijeva dogovore oko načina daljnje organizacije života i sl., pitanja neplodnosti i posvojenje (život bez djece, potpomognuta oplodnja, posvojenje i dr.), netradicionalna medijacija (obiteljski odnosi pripadnika LGBTIQ zajednica), kao i pitanja razvoda braka / prekida partnerske zajednice koja je u našem društvu najraširenija. (Sladović Franz, 2005).

Obiteljske medijacije u situacijama razvoda braka ili prekida životne zajednice, u našem su društvu najbrojnije, što su pokazali i rezultati analiziranih postupaka obiteljskih medijacija provedenih u Šibensko - kninskoj županiji, od uvođenja medijacije u sustav socijalne skrbi, pa sve do kraja 2022. godine, a koji će biti u nastavku detaljno prikazani.

Sadržaj obiteljskih medijacija u slučajevima razvoda, odnosno prekida životne zajednice mogu biti pitanja/poteškoće/sukobi/sporovi koji se odnose na vrijeme prije razvoda ili prekida zajednice te na vrijeme poslije razvoda.

Najčešća pitanja koja se odnose na vrijeme prije razvoda braka ili prekida životne zajednice roditelja odnose se na odvojeni život roditelja i sporazum o zajedničkoj roditeljskoj skrbi. Neka od pitanja koja se mogu rješavati u postupku obiteljske medijacije su pitanja s kojim će roditeljem dijete stanovati nakon razvoda, te na koji će način ostvarivati osobne odnose sa svakim od roditelja. Ostala pitanja koja se također mogu rješavati u postupcima medijacije se odnose na posebne obaveze roditelja, npr. na pojedina zdravstvena stanja djeteta i obaveze roditelja u tim situacijama te na sportske aktivnosti djeteta koje mogu iziskivati određene dodatne potrebe djece. Također, pitanja koja se odnose na imovinu i financije; financijska podrška za djecu – iznos kojim roditelj s kojim dijete ne stanuje na istoj adresi mjesečno

doprinosi djetetovom uzdržavanju, vrijeme i način plaćanja istog, kao i troškovi školovanja djeteta ukoliko je dijete starije životne dobi ili iz nekih drugih razloga postoje određeni veći izdaci za školovanje djeteta.

Pitanja koja se odnose na vrijeme poslije razvoda a koja se mogu rješavati u postupcima obiteljske medijacije, najčešće se tiču izmjena postignutog sporazuma, modifikacije financijske i druge podrške, modifikacije roditeljskog rasporeda osobnih odnosa s djecom, promjene adrese stanovanja djeteta, preseljenja jednog roditelja, novog braka jednog roditelja i sl.

Dakle, primjena obiteljske medijacije je puno šira i može obuhvatiti sve oblike obiteljskih sukoba, a ne samo one vezane uz razvod braka, odnosno one vezane uz roditeljsku skrb.

S obzirom da je obiteljska medijacija nedovoljno prepoznata u hrvatskom društvu te je relativno nepoznata većem broju ljudi, uvođenjem obveznog prvog susreta s medijatorom prije pokretanja postupka razvoda braka utječe na promicanje ideje sporazumnog rješavanja sukoba i sporova, stvaraju se organizacijski preduvjeti za njeno sustavnije i obuhvatnije provođenje a postiže se i bolja „vidljivost“ obiteljske medijacije (Branica, 2019). „Kad ne bi postojala nikakva obveza stranaka glede predmedijacijskog postupka, mogućnosti njihova sudjelovanja iznimno su mala, dakle ako nema „prisile“, oni bi često odabrali nepristupanje postupku. U tom bi slučaju otklonili mogućnost da ih se informira o prednostima alternativnog rješavanja spora“ (Majstorović, 2016).

Radi činjenice da je obiteljska medijacija dobrovoljan postupak i činjenice da su u Hrvatskoj građani nedovoljno upoznati s postojanjem i prednostima samog postupka, obiteljska medijacija i dalje ostaje u domeni pretežito roditeljskih sporova, što će prikazati i rezultati ovog rada.

Prednosti i nedostaci obiteljske medijacije

Prednosti primjene obiteljske medijacije su višestruke (prema Breber i Sladović Franz, 2014:123): „Kao prvo ona omogućuje da odluke donose osobe koje s njima trebaju živjeti, samostalno i odgovorno, čime se ujedno povećava vjerojatnost provedbe sporazuma. Također, taj isti sporazum uvijek se može modificirati ako se za to ukaže potreba. Medijacija omogućuje sagledavanje cjelokupnih potreba sudionika sukoba, usmjerena je na budućnost i konkretne interese i potrebe svih članova obitelji te istovremeno uči sudionike sukoba kako pregovarati i

dogovarati optimalna rješenja na dobrobit cijele obitelji, a prije svega djece uz zadržavanje digniteta i kontrole nad obiteljskom situacijom“.

U obiteljskoj medijaciji dobrovoljno sudjeluju osobe koje nastoje postići međusobni dogovor obzirom na sporna pitanja koja utječu na njihov odnos i ponekad, na odnose čitave obitelji. Kako je upotreba medijacije najčešća u slučajevima razvoda braka, supružnici imaju dvije opcije: ili će se dogovoriti i sporazumno završiti postupak ili će podnijeti tužbu za razvod braka sudu koji će uz suradnju s drugim tijelima (Hrvatski zavod za socijalni rad i Centar za posebno skrbništvo) odlučiti o važnim aspektima života svih članova obitelji nakon razvoda braka roditelja. Tužba nerijetko zahtjeva i odvjetnike što iziskuje visoke financijske izdatke, stresno je i dugotrajno, a često i ne efikasno obzirom da uplitanje odvjetnika može samo dodatno produbiti sukob među roditeljima.

S druge strane, obiteljska medijacija prilikom razvoda braka je manje stresna, brža i jeftinija opcija od odlazaka na sud, pomaže sudionicima da preuzmu odgovornost za svoj život i život svoje djece te sami odluče kako žele da njihov život izgleda. Pomaže im da interese djece u razvodu stave ispred svojih interesa, da brže, efikasnije i kvalitetnije završe proces razvoda braka. Važno je naglasiti da sudjelovanje u postupku medijacije, stranama u sukobu može prikazati obrasce nenasilne komunikacije, osnažiti ih za kvalitetnije održavanje budućih odnosa kroz učenje učinkovite komunikacije i pregovaranja neovisno o reorganizaciji obiteljskog života. Prema Robertsu (1988), niz je prednosti obiteljske medijacije u odnosu na rješenja sukoba i sporova koja donose sudovi ili treće osobe unutar socijalnih službi. Bitna prednost ovakvog rješavanja sukoba je zasigurno činjenica da u obiteljskoj medijaciji odluke o svojim životima, uslijed promijenjenih životnih okolnosti donose oni koji s njima trebaju živjeti, na koje se i odnose, a ne netko treći. Na taj način članovi obitelji, unatoč određenim promjenama u svojim životnim okolnostima, zadržavaju osjećaj kontrole koji unapređuje samopoštovanje i dignitet članova obitelji. Također, takvo, samostalno donošenje odluka povećava vjerojatnost ostvarivanja sporazuma jer je prilagođen njihovim stvarnim potrebama i usklađen sa njihovim idejama o organizaciji daljnjeg života, a medijacija je usmjerena u budućnost. Na ovaj način se roditelje podsjeća da ostaju u trajnom roditeljskom partnerstvu unatoč prekida partnerskog odnosa. Također, važno je istaknuti da se sporazumi postignuti u medijaciji mogu lakše mijenjati.

Uz sve navedene brojne prednosti postupka obiteljske medijacije u odnosu na sudski postupak, također postoje i neki nedostaci koje treba uzeti u obzir.

Kako je medijacija dobrovoljan postupak i temelji se na svojevremenom i sporazumno rješavanju spora između sudionika (o čemu će biti više riječi u nastavku rada), upravo nedostatak mogućnosti utjecaja da oboje sudionika sudjeluju barem na prvom sastanku sa obiteljskim medijatorom (u kojem bi ih se upoznalo sa prednostima postupka) može biti ujedno i nedostatak. Također, ne postoji obveza da se sporazum poštuje ukoliko ne stekne svojstvo ovršne isprave u kojem slučaju će sporazum biti provediv u pravnom sustavu.

Ukoliko postoji značajna neravnoteža moći među sudionicima, obiteljska medijacija, također može biti neprimjerena. Posebno se to odnosi na sudionike koji imaju iskustvo neke vrste nasilja te kada jedan od sudionika nije u stanju iz bilo kojeg razloga (nelagoda i/ili strah) zastupati sebe, svoje želje, potrebe i interese. Također, ako postoji nerazriješena emocionalna trauma, ako sudionici ili jedan od njih radi toga nije u stanju zagovarati svoje interese, također je sudski postupak učinkovitiji način rješavanja spora.

Kada se govori o obilježjima obiteljske medijacije, na prvom mjestu su temeljna načela obiteljske medijacije a čije poštivanje nerijetko može predstavljati velike izazove za obiteljske medijatore.

Dobrovoljnost sudjelovanja u postupku obiteljske medijacije

Osnovno obilježje i odrednica obiteljske medijacije je da je to dobrovoljan postupak u kojem dobrovoljno sudjeluju svi sudionici, uključujući i obiteljskog medijatora. Također, u bilo kojem trenutku tijekom održavanja sastanaka bilo koji od sudionika ima potpuno pravo odlučiti ne sudjelovati u daljnjem postupku.

Upravo je načelo dobrovoljnosti razlog za najviše prijevora oko zakonitosti i provedbe obiteljske medijacije od njenog uvođenja u zakonske okvire i od početka njene provedbe u sustavu socijalne skrbi Republike Hrvatske.

Naš je zakonodavac 2015. godine Obiteljskim zakonom (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23), propisao obvezu prisustvovanja prvom sastanku sa obiteljskim medijatorom u određenim situacijama. Dakle, roditelji maloljetne djece, podnosioci zahtjeva za provedbom obveznog savjetovanja u postupku razvoda braka, koji se u postupku obveznog savjetovanja, pri tadašnjim centrima za socijalnu skrb, nisu sporazumjeli o sastavnicama plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi (o čemu će detaljnije biti riječi u nastavku rada) bili su obvezni prisustvovati prvom sastanku sa obiteljskim medijatorom. Prema članku 54. stavku 2. Obiteljskog zakona

(NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23) bračni drug koji ne pristupi prvom sastanku obiteljske medijacije nije mogao podnijeti tužbu za razvod braka.

Ustavni je sud donio odluku da je navedena odredba, prema kojoj je prvi sastanak kod obiteljskog medijatora obavezan, u suprotnosti s Ustavom te su te odredbe promijenjene u izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23). Prema njima prvi susret sa obiteljskim medijatorom više nije obavezan, o čemu će više riječi biti u dijelu koji se odnosi na zakonsko uređenje obiteljske medijacije u Republici Hrvatskoj.

Međutim, i dalje je obaveza stručnih radnika prijašnjih centara za socijalnu skrb, a sadašnjeg Hrvatskog zavoda za socijalni rad, da u postupcima obveznih savjetovanja upoznaju sudionike sa prednostima obiteljske medijacije te ih informiraju o dostupnim obiteljskim medijatorima. Smatra se da je upravo informiranost o postupku i bila namjera zakonodavca kada je sudionike obvezao na prvi susret. Prvi susret je zapravo po svom sadržaju, tzv. predmedijacijski susret u kojem se sudionici upoznaju sa postupkom, sa prednostima i nedostacima postupka, na osnovu čega svatko ima pravo donijeti svoju slobodnu odluku o daljnjem sudjelovanju (poštivanje načela dobrovoljnosti sudjelovanja a zakonska odredba o obveznom sudjelovanju na prvom susretu je zadovoljena). Tako da je tim prvim susretom, zapravo omogućeno svim potencijalnim sudionicima postupka obiteljske medijacije da dobiju potpune informacije i da imaju mogućnost dobiti sve odgovore na pitanja koja ih moguće zanimaju o postupku same obiteljske medijacije, jer tek na osnovu potpunih informacija, sudionici mogu donijeti odluku o sudjelovanju.

Kad tako promatramo, sam postupak obiteljske medijacije, odnosno sudjelovanje u postupku je uvijek i bilo dobrovoljno.

Iz iskustva provedbe postupaka obiteljske medijacije u Šibensko - kninskoj županiji, od uvođenja medijacije u sustav socijalne skrbi do danas, smatram da će novo zakonsko uređenje, kojim je obaveza upoznavanja sa postupkom obiteljske medijacije prepuštena stručnim radnicima zavoda za socijalni rad, dovesti do značajnog smanjenja broja upućenih na obiteljsku medijaciju. Mišljenja sam da je provedba ove zakonske odredbe upitna jer stručni radnici zavoda za socijalni rad, barem u slučaju naše Županije, i sami malo znaju o postupku obiteljske medijacije da bi s time mogli upoznavati druge. Iako je zakonska obaveza o upoznavanju sa postupkom obiteljske medijacije i dostupnim obiteljskim medijatorima i do sada bila obaveza stručnih radnika centara za socijalnu skrb, odnosno sadašnjih Područnih ureda Hrvatskog

zavoda za socijalni rad, svi sudionici su u postupak obiteljske medijacije upućivani (bili su mu obavezni prisustvovati) bez ikakvih informacija o postupku.

Praksa je pokazala da neki sudionici upućeni u postupak obiteljske medijacije u postupcima razvoda braka, a koji nisu motivirani za sudjelovanje u postupku, medijaciju shvaćaju kao formalnost kako bi dobili potrebno izvješće o sudjelovanju za podnošenje tužbe za razvod braka na sudu. Međutim veliki je broj i onih koji na početku nisu bili motivirani za sudjelovanje a nakon prvog, obveznog, susreta i dobivenih informacija o postupku su se dobrovoljno uključili u daljnji postupak i nerijetko postigli i sporazum o planu o zajedničkoj roditeljskoj skrbi.

Potrebno je istaknuti da je od ukupno 107 postupaka pokrenutih u postupku razvoda, dakle oni koji su prema Obiteljskom zakonu (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23) bili obavezni sudjelovati prvom sastanku sa obiteljskim medijatorom u ukupno njih 19, odnosno 18%, postupku pristupio samo podnositelj zahtjeva. U 82% pokrenutih postupaka sa ciljem donošenja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi u postupku razvoda braka stranaka su sudjelovala oba roditelja, a 36, odnosno 41% ih je završilo postignutim sporazumom.

Dakle, to su sudionici koji su nakon dobivenih informacija o postupku obiteljske medijacije, na prvom susretu sa obiteljskim medijatorom (kojem su sudjelovali mahom jer je bio obavezan), donijeli odluku o dobrovoljnom sudjelovanju jer su ocijenili da za sebe i članove svojih obitelji mogu imati koristi od ovakvog načina rješavanja spora.

Povjerljivost obiteljske medijacije

„Povjerljivost je utkana u samu bit medijacije“ (Majstorović, 2017:141). Ono što je rečeno tijekom postupka obiteljske medijacije od bilo kojeg sudionika ali i obiteljskog medijatora, kao ni radne verzije sporazuma ne mogu se koristiti u sudskim i drugim postupcima. Koristiti se može samo sporazum postignut u medijaciji a koji je potpisan od strane svih sudionika. Dakako, u određenim situacijama postoji izuzeće povjerljivosti, kada bi priopćavanje informacija bilo nužno za provedbu ili ovrhu sporazuma te radi zaštite djeteta čija je dobrobit ugrožena ili radi uklanjanja opasnosti od teške psihičke ili fizičke povrede integriteta osobe. Dužnost je obiteljskog medijatora da uputi stranke u opseg načela povjerljivosti.

U skladu s time, medijator ne može biti svjedok u sudskom postupku, dati iskaz ili predložiti bilo kakav materijal vezano uz postupak obiteljske medijacije osim u gore navedenim slučajevima.

Također, obiteljska medijacija bi se trebala provoditi u prostorima koji osiguravaju povjerljivost, u uredima koji zadovoljavaju uvjete privatnosti (npr. ured udaljeniji od hodnika u kojem čekaju ostali korisnici, vrata kroz koja se ne čuje razgovor i sl.), što je nerijetko izazovno u sustavu socijalne skrbi.

Nepristranost i neutralnost medijatora

Poštivanje načela neutralnosti i nepristranosti za medijatora u praksi predstavlja moguće najveći izazov. Medijatorova je dužnost i obveza biti nepristran u odnosu na sudionike i neutralan u odnosu na ishod postupka medijacije.

Kod načela nepristranosti je medijatorova dužnost ne zauzimati strane u postupku odnosno ne favorizirati jednog od sudionika medijacije. Potrebno je uvažiti mišljenje svake strane u sporu, pri čemu je potrebno zadržati nepristranost odnosno ne priklanjati se mišljenjima i stavovima nijednog sudionika. Ponekad to može biti problem, ako su nečija stajališta baš u suprotnosti sa medijatorovim, ali medijator bi trebao svoje mišljenje i svoja stajališta zadržati za sebe i ne iznositi ih pogotovo ako su u suprotnosti sa jednim, a preklapaju se sa mišljenjima i stavovima drugog od sudionika. Također, to ne bi smjelo utjecati na ponašanje medijatora. A to nikako nije lako! U ljudskoj prirodi postoji potreba za zaštitom strane koju percipiramo slabijom ili bližom sebi prema stajalištima i mišljenjima, pa se stalno medijator treba podsjećati kako je odgovornost za ishod medijacije „u rukama“ sudionika, a ne medijatora.

Ukoliko je moguće, nepristranost se može osigurati i zajedničkim radom dvaju medijatora različitog spola, čime se sprječava stvaranje saveza među osobama istog spola.

Tijekom postupka medijacije, medijator bi trebao sudionicima medijacije pružiti relevantne informacije, o nekim, njima važnim pitanjima, npr. odgovornostima roditelja, potrebama djece, prilagodbi djece za razvod braka i sl.. Međutim, te informacije bi trebao pružiti na način kojim zadržava nepristranost.

Medijator ne smije nametati rješenja, već treba poštivati izbore stranaka, zadržavajući nepristranost i neutralnost. Njegova je uloga pomoći stranama u sukobu da pregovarajući postignu zajednički sporazum, a ne da svojim savjetima utječe na postupak odlučivanja niti da ih prisiljava na postizanje dogovora.

Dakle, medijator brine o samom procesu obiteljske medijacije, poštivanju pravila pod kojima se medijacija provodi i o ravnopravnom sudjelovanju stranaka u postupku, a ukoliko procijeni

da je ponašanje nekog od sudionika u suprotnosti sa gore navedenim, treba prekinuti provedbu postupka.

Medijacija u slučajevima nasilja

Pitanje prikladnosti provedbe obiteljske medijacije u slučajevima kada je među sudionicima postojalo ili postoji nasilje izaziva brojne rasprave i podijeljenost u stavovima stručnjaka. S jedne su strane oni koji podržavaju mogućnost provedbe postupka obiteljske medijacije i u slučajevima zabilježenog nasilja ukoliko su obje strane voljne sudjelovati u postupku obiteljske medijacije, a prema procjeni obiteljskog medijatora ne postoji neravnoteža u moći među sudionicima. Mišljenja su da se na taj način osigurava pravo svih na izbor i pravo na odlučivanje o sudjelovanju u postupku. Također, da se na taj način može doprinijeti osnaživanju žrtve posebno u situacijama kada je žrtva spremna uključiti se u proces medijacije jer vidi moguću korist za sebe, dok sudski postupak doživljava kao lošiju opciju.

"Medijacija je izbor na koji žrtva također treba imati pravo koje joj se pod određenim okolnostima treba omogućiti" (Ajduković i sur., 2016:406).

Naravno, ukoliko postoji strah ili bilo kakva nelagoda kod jednog od sudionika, odgovornost je medijatora da procijeni kako nisu ispunjene pretpostavke (ravnoteža moći) za sudjelovanje u postupku obiteljske medijacije i da ne ulazi u postupak.

S druge strane su oni koji se tome protive smatrajući da se na taj način podcjenjuje nasilje te da se sudjelovanjem u postupku koji podrazumijeva dogovaranje, pregovaranje, zajedničko donošenje sporazuma te ravnopravno sudjelovanje, nasilnicima šalje poruka prihvatanja umjesto da ih se kazni za nasilničko ponašanje (Majstorović, 2017).

Etička je dužnost medijatora, kako ističe Sladović Franz (2005) da prekine medijaciju ako procijeni neravnotežu moći koja može utjecati na ishod medijacije na način da se određeni sporazumi postignu u strahu od druge strane ili pod prisilom.

Postupak obiteljske medijacije

Na Poslijediplomskom specijalističkom studiju iz obiteljske medijacije pri Studijskom centru socijalnog rada se primarno poučava model strukturirane obiteljske medijacije. Svrha takvog

medijacijskog modela jest postizanje konkretnih rezultata te praktičnih rješenja za što je među sudionicima medijacije potrebna učinkovita komunikacija.

Svaki medijacijski postupak, neovisno o vrsti i sadržaju medijacije, ima za karakteristiku prolaznost kroz određene faze postupka, pri čemu svaka od prijedjenih faza ima posebnu svrhu i korake koje treba provesti (Sladović Franz, 2005).

"Tablica 1. Faze procesa obiteljske medijacije

FAZA PRIPREME	
<p>SVRHA</p> <p>Upoznavanje sa sadržajem sukoba, priprema prostorije i potrebnog materijala, opuštanje.</p>	<p>KORACI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Upoznati se s kratkim sadržajem sukoba • Pripremiti prostoriju (raspored stolica u krug ili u trokut, ako su dvije strane u sukobu) • Osigurati mjesta za odvojene sastanke u slučaju potrebe • Pripremiti bilježnicu, olovku, ploču (eventualno napitke i kekse) • Opustiti se neposredno prije početka procesa posredovanja
FAZA UVODA	
<p>SVRHA</p> <p>Upoznavanje i razjašnjavanje uloga prisutnih, uspostavljanje pozitivne atmosfere, pravila i načina rada.</p>	<p>KORACI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izraziti dobrodošlicu sudionicima • Predstaviti sebe i pozvati sudionike da se predstave • Navesti tko je inicirao posredovanje i odabir posrednika (strane u sukobu, odlukom stručnjaka ili suca, itd.) • Objasniti postupak posredovanja i provjeriti da li stranke razumiju i pristaju na takav postupak • Objasniti ulogu posrednika • Dogovoriti pravila rada • Zatražiti dozvolu za pisanje bilješki • Poučavanje o pristupu Pobjednik-Pobjednik (ako je prikladno ili kasnije, po potrebi)
FAZA PRIČE	

<p>SVRHA:</p> <p>Iskazivanje svih činjenica i osjećaja koji su se pojavljivali i još postoje u sukobu te postići razumijevanje/slušanje druge strane o izrečenom, prepoznavanje potreba i interesa, stvaranje i definiranje liste zajedničkih problema.</p>	<p>KORACI:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pozvati sudionike da ispričaju svoju priču, u čemu je problem sukoba i kako se osjećaju • Parafrazirati izrečeno i/ili tražiti od sudionika da ponove izrečeno odnosno kako su razumjeli ono što druga strana govori • Stvaranje mape sukoba (dogovaranje o suštini sukoba, glavnom sadržaju sukoba i identifikacija interesa i potreba) • Sastavljanje liste zajedničkih problema koje je potrebno riješiti (ako ih je više) • Ako je prikladno: razvrstavanje problema prema hitnosti (koji problemi trebaju biti riješeni kao osnova za rješavanje drugih problema), važnosti i trajnosti (odvajanje kratkoročnih od dugoročnih problema)
<p>FAZA RJEŠAVANJA PROBLEMA</p>	
<p>SVRHA</p> <p>Pronalaženje različitih rješenja i odabir onoga/ onih koji najbolje zadovoljavaju potrebe i interese obje strane.</p> <p>Promišljanje posljedica nepostizanja sporazuma.</p>	<p>KORACI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Naglasiti područja slaganja (definicija sukoba, zajednička lista i razumijevanje problema, zajedničke potrebe i interesi) • Pozvati sudionike na predlaganje rješenja • Promišljanje prednosti i nedostataka svakog rješenja • Odabir najboljeg rješenja sukoba ili rješenja određenog problema s liste zajedničkih problema • Provjeravanje rješenja • Kada je predlaganje rješenja i odabiranje neuspješno, promišljanje posljedica nepostizanja sporazuma: Što je najbolje čemu sudionici mogu nadati ako pregovaranje ne uspije? Što je najgore što će se možda dogoditi ako pregovaranje ne uspije?
<p>FAZA SPORAZUMA</p>	
<p>SVRHA:</p> <p>Jasan dogovor o provedbi odabranog/odabranih rješenja i provjeri provedbe rješenja.</p>	<p>KORACI:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konkretni dogovor o rješenju (tko će učiniti što, gdje, kada i kako) • Provjeravanje sa stranama u sukobu jesu li zadovoljne dogovorom • Pisani sporazum (ako je prikladno) ili usmeni sporazum odnosno obećanje

	<ul style="list-style-type: none"> • Dogovaranje sljedećeg susreta kako bi se provjerilo pridržavaju li se strane u sukobu rješenja (ili za nastavak posredovanja) • Pozivanje sudionika da komentiraju proces posredovanja • Završetak posredovanja: zahvala sudionicima na aktivnom sudjelovanju u posredovanju i čestitke na postizanju sporazuma
--	---

(Sladović Franz, 2005:311-313)"

Kao što je već u nekoliko navrata navedeno, postupak obiteljske medijacije, provodi se kroz jedan ili više susreta, ovisno o broju i obilježjima spornih tema te o kompliciranosti odnosa među sudionicima. Tempo odvijanja susreta je u pravilu jednom u dva tjedna, kroz zajedničke ili (iznimno) odvojene susrete sa sudionicima u trajanju od 120 minuta po susretu.

3. PRAVNO UREĐENJE OBITELJSKE MEDIJACIJE

Europska unija stavlja naglasak na neformalnost i fleksibilnost obiteljske medijacije radi čega nije sklona njezinom detaljnom reguliranju, već općenito govori o važnosti osiguranja alternativnih načina rješavanja sporova u smislu ljudskog prava na pristup pravdi (Majstorović, 2007).

Prepoznata je izrazita podjela u stavovima i mišljenjima, s jedne strane, onih koji smatraju da nema mjesta uvođenju alternativnog rješavanja sporova na području obiteljskog prava i s druge strane, onih koji se zalažu za uključivanje metoda alternativnog rješavanja sporova u međunarodne, a osobito zakonodavne instrumente Europske unije. Zagovaratelji primjene metoda alternativnog rješavanja obiteljskih sporova smatraju da bi se trebalo potaknuti korištenje metoda alternativnog rješavanja sporova ili pak obvezati suprotstavljene strane na sudjelovanje na jednom, besplatnom sastanku, ali ne i na nastavak sudjelovanja u postupku.

Rezolucija Europskog parlamenta o alternativnom rješavanju sporova u građanskim, trgovačkim i obiteljskim predmetima od 25. listopada 2011. godine ističe ključnu ulogu alternativnog rješavanja sporova u obiteljskim predmetima koji pretpostavlja aktivno sudjelovanje stranaka, osigurava veću pravnu zaštitu djece te pridonosi bržem i učinkovitijem rješavanju prekograničnih sporova (Poretti, 2015).

Kroz Europski kodeks ponašanja posredovatelja, prijedlog Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o određenim aspektima posredovanja u građanskim i trgovačkim predmetima iz 2008. godine, uz već gore navedene dokumente, također se nastoji promicati primjena alternativnih oblika rješavanja sporova što se ujedno odnosi i na obiteljske sporove (Majstorović, 2007).

Preporuka Vijeća Europe R(98) 1 „Obiteljska medijacija u Europi“ je u europskom kontekstu najznačajnija a usvojena je u Strasbourgu 1.-2. listopada 1998. godine. Upravo su tada na konferenciji posvećenoj temi „Obiteljsko posredovanje u Europi“ iznesena gledišta i prijedlozi iz Preporuke svim državama članicama VE. U preporuci se naglašava kako je zbog posebnosti obilježja obiteljskih sukoba (međuovisnog i kontinuiranog odnosa koje imaju osobe uključene u sukob, promjena okolnosti, posebno razvod braka, izaziva različite emocije i tiču se svih članova obitelji) upravo medijacija preporučena intervencija u tim slučajevima. (Sladović Franz, 2005).

3.1. Zakonodavni okvir prema Zakonu o socijalnoj skrbi

U zakonodavstvu Republike Hrvatske, obiteljska se medijacija kao dostupna socijalna usluga, prvi put spominje 2011. godine u Zakonu o socijalnoj skrbi (NN 57/11, 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19, 64/20, 138/20). Sukladno članku 99. stavku 1. istoga Zakona, obiteljska medijacija definirana je kao „socijalna usluga koja se pruža u specifičnom postupku rješavanja obiteljskih sukoba uz pomoć educiranog medijatora čiji je cilj postizanje sporazuma o neriješenim sporovima i sukobima za dobrobit cijele obitelji“, dok je stavkom 2. istog članka, uređeno da je namijenjena „... članovima obitelji kada se u vremenski ograničenom razdoblju od najduže 3 mjeseca očekuje postizanje sporazuma oko neriješenih obiteljskih pitanja, u skladu s individualnim planom promjene ili prema odluci suda“, dok je stavkom 3. članka 99. istog Zakona, određeno mjesto njene provedbe: „pružaju stručni radnici Zavoda, obiteljskog centra i drugih pravnih i fizičkih osoba koje su za to pribavile odobrenje za rad (licencu)“.

Upravo se takvim odredbama Zakona nastojalo postići da obiteljska medijacija kao socijalna usluga ima preventivni karakter. Ovakvom, pravovremenom, intervencijom moglo bi se pomoći obiteljima u dobrovoljnom rješavanju sukoba i provedbi sporazuma, neovisno o tome je li nužno sporazum dostaviti sudu radi potvrde ovršnosti (Breber i Sladović Franz, 2014).

Ovakvo uređenje obiteljske medijacije bilo je na snazi do 2013. godine kada se Zakonom o socijalnoj skrbi (NN 57/11, 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19, 64/20, 138/20)

bríše s popisa socijalnih usluga. Time se gubi preventivni karakter i poticanje pravovremenog korištenja pregovaranja i medijacije kao metoda pomaganja obiteljima u krizi s obzirom da su sukobljavajući obiteljski odnosi često ishodište ili posljedica drugih socijalnih rizika. Dijelom je mogući razlog za navedeno što tijekom navedenog razdoblja, obiteljska medijacija nije zaživjela u praksi. S druge strane, zakonodavac za cijelo vrijeme dok je obiteljska medijacija bila navedena kao socijalna usluga, nije propisao uvjete za stjecanje odobrenja za rad koji su predviđeni zakonom, niti obrazovanje stručnjaka koji bi uslugu trebali provoditi.

Novim Zakonom o socijalnoj skrbi (NN 18/22, 46/22, 119/22, 71/23, 156/23), koji je i trenutno na snazi, obiteljska je medijacija vraćena na popis socijalnih usluga. Pravna osnova za korištenje socijalne usluge obiteljske medijacije, navedena je u članku 75, stavak 3. navedenog Zakona u kojem se navodi da se obiteljska medijacija kao socijalna usluga pruža na temelju uputnice Zavoda za socijalni rad. Iznimno, prema stavku 4. istoga članka, može se pružati i na temelju ugovora korisnika i pružatelja usluge. Članak 76., stavak 1. nadalje definira uputnicu kao ispravu kojom se korisnik upućuje na korištenje određene socijalne usluge, određuje se pružatelj i opseg usluge. Stavkom 2. istog članka propisan je sadržaj uputnice koju izdaje Zavod za socijalni rad a koji je prema stavku 4. istog članka, dužan voditi i evidenciju o izdanim uputnicama. Prema članku 76., stavku 3. uz uputnicu se prilaže individualni plan intervencija iili individualni plan promjene, a u narednom je članku navedeno da je za izdavanje uputnice potrebna suglasnost korisnika.

Navedeno zakonsko uređenje možemo tumačiti kao poštivanje dobrovoljnosti za sudjelovanje kao jednog od načela obiteljske medijacije, te spremnosti na suradnju kao jedne od pretpostavki koje bi trebale biti ispunjene kako bi se postupak obiteljske medijacije mogao provesti.

3.2. Zakonodavni okvir prema Obiteljskom zakonu

Početakom 21. stoljeća i Republika Hrvatska je kao jedna od zemalja članica Vijeća Europe i članica EU, pristupila reformi obiteljskog zakonodavstva s ciljem unapređenja zaštite obitelji i djece. Promjene započinju uvođenjem instituta obiteljskog posredovanja (Obiteljski zakon NN 116/03) a čija je primjena započeta početkom 2006. godine. Institut posredovanja se sastojao od dva dijela: nastojanja da se bračni drugovi pomire, a ako se to ne dogodi, da se informiraju o psihosocijalnim i pravnim posljedicama razvoda braka. Prema Sladović Franz (2005.), obiteljsko posredovanje je suženo samo na područje posredovanja prilikom razvoda braka (na statusna, ne i na imovinska pitanja) a sadržaj posredovanja i način njegove provedbe nije u

skladu s načelima obiteljske medijacije bitnima za njenu provedbu (povjerljivosti i nepristranosti medijatora) te zato postupak posredovanja ne možemo poistovjećivati sa postupkom obiteljske medijacije.

Obiteljskim zakonom (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23) obiteljska medijacija se definira kao novi način sporazumnog rješavanja sukoba u području razvoda braka i prekida izvanbračne zajednice. Tek uvođenje instituta obiteljske medijacije u obiteljsko zakonodavstvo je zapravo i dovelo do značajnije primjene obiteljske medijacije u Republici Hrvatskoj.

Od početka 2016. godine do kraja 2022. godine, odnosno u vremenskom razdoblju provedbe postupaka obiteljske medijacije, analiziranih i prikazanih u ovom radu, na snazi je bilo uređenje obiteljske medijacije prema Obiteljskom zakonu (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23) iz 2015. godine. U nastavku su prikazane bitne odrednice obiteljske medijacije i promjene u zakonskom uređenju, prema Obiteljskom zakonu (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23).

Zakonodavac odredbama Obiteljskog zakona (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23) definira obiteljsku medijaciju kao postupak u kojem stranke sporazumno nastoje riješiti spor iz obiteljskih odnosa uz pomoć obiteljskog medijatora koji je nepristrana i posebno educirana osoba upisana u registar obiteljskih medijatora.

Prema odredbi članka 104. Obiteljskog zakona (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23), roditelji imaju pravo i dužnost ravnopravno, zajednički i sporazumno ostvarivati roditeljsku skrb. No, ukoliko dođe do trajnog prekida obiteljske zajednice, dužni su, prije svega, pokušati sporazumno urediti ostvarivanje roditeljske skrbi sukladno Obiteljskom zakonu (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23). Time im se s jedne strane, nameće dužnost dogovaranja oko ostvarivanja roditeljske skrbi, a s druge strane daje sloboda da u skladu s individualnim potrebama članova svoje obitelji urede na koji će način, u promijenjenim životnim okolnostima, skrbiti o svojoj djeci (s kojim će roditeljem dijete stanovati, kako će provoditi vrijeme sa svakim od roditelja, kako će se odvijati razmjena informacija u vezi s djetetom, visinu uzdržavanja za dijete i druga važna pitanja ostvarivanja roditeljske skrbi koja roditelji smatraju da su bitna za dijete). Roditelji sva navedena pitanja sporazumno uređuju kroz obrazac plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi (dalje Plan). Oko sastavnica Plana mogu se dogovoriti tijekom obveznog savjetovanja, koji u slučajevima ne postizanja Plana možemo promatrati kao pretpostupak obiteljske medijacije, ili u postupku obiteljske medijacije.

Obiteljski zakon (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23) u članku 321. stavku 1. definira obvezno savjetovanje kao „oblik pomoći članovima obitelji da donesu sporazumne odluke o

obiteljskim odnosima vodeći posebnu brigu o zaštiti obiteljskih odnosa u kojima sudjeluje dijete te o pravnim posljedicama nepostizanja sporazuma i pokretanju sudskih postupaka u kojima se odlučuje o osobnim pravima djeteta“. Obvezno savjetovanje je, prema navedenom Zakonu, u nadležnosti Područnih ureda Hrvatskog zavoda za socijalni rad, a provodi se, sukladno članku 322. Obiteljskog zakona (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23), u dva slučaja:

- Prije pokretanja brakorazvodnog postupka
- Prije pokretanja ostalih sudskih postupaka o ostvarivanju roditeljske skrbi i osobnih odnosa s djetetom.

Poretti (2015) ukazuje na vidljive zakonske razlike u pogledu upućivanja roditelja na obiteljsku medijaciju kada roditelji u obveznom savjetovanju ne postignu Plan. Tako roditelji koji su u postupku razvoda braka, a nisu postigli Plan tijekom postupka obveznog savjetovanja imali su obvezu uključivanja na prvi sastanak obiteljske medijacije, dok roditelji koji prekidaju izvanbračnu zajednicu nisu imali obvezu već mogućnost pristupanja prvom sastanku obiteljske medijacije, prije pokretanja sudskog postupka. Prema članku 54. stavku 2. Obiteljskog zakona (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23) bračni drug koji ne pristupi prvom sastanku obiteljske medijacije nije mogao podnijeti tužbu za razvod braka.

Dakle, kad se radi o obiteljskoj medijaciji koja prethodi postupku razvoda braka, zakonodavac je bio propisao obvezni sastanak kod obiteljskog medijatora ako u postupku obveznog savjetovanja koji mu prethodi nije postignut sporazum o planu o zajedničkoj roditeljskoj skrbi. U procesnom dijelu Obiteljskog zakona (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23) zakonodavac je propisao procesnu sankciju za nepoštivanje obveze prvog sastanka sa obiteljskim medijatorom na način da je u konačnici obvezao sud na odbacivanje tužbe za razvod braka ako tužbi za razvod braka nije priložen dokaz o sudjelovanju na prvom sastanku obiteljske medijacije.

Upravo je obvezatnost prvog susreta sa obiteljskim medijatorom donijela dosta prijepora u pogledu zakonitosti navedenog zakonskog rješenja prema Obiteljskom zakonu (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23). S jedne strane, struka i zagovornici obiteljske medijacije kao adekvatnog oblika rješavanja obiteljskih sporova isticali su da prvi susret s obiteljskim medijatorom sadržajno odgovara tzv. predmedijacijskom postupku, iako iz nekog razloga tako

nije nazvan u zakonskom uređenju. S druge strane, protivnici takvog rješavanja obiteljskih sporova isticali su da je takvo uređenje u suprotnosti sa Ustavom Republike Hrvatske. Tek novim Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja registra obiteljskih medijatora, uvjetima stručne osposobljenosti obiteljskih medijatora, prostornim uvjetima i načinu provođenja obiteljske medijacije koji je na snazi od ožujka 2021. godine, terminološki se odvaja prvi sastanak sa obiteljskim medijatorom od samog medijacijskog postupka i naziva se predmedijacijskim postupkom.

Tako je Ustavni sud donio odluku da je navedena odredba prema kojoj je prvi sastanak sa obiteljskim medijatorom obavezan u suprotnosti s Ustavom. Stoga je donesen novi Obiteljski zakon (NN 75/14, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23) koji je stupio na snagu 31.12.2023. godine, sa izmjenama i dopunama postojećeg, prema kojem obveza prvog sastanka sa obiteljskim medijatorom više ne postoji (Odluka i Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-I-3941/2015 i dr. od 18. travnja 2023., NN 49/2023).

Obiteljski zakon (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23) poznaje dvije kategorije obveznog savjetovanja. Obvezno savjetovanje prije razvoda braka u kojem postoji zajedničko maloljetno dijete i obvezno savjetovanje prije pokretanja sudskih postupaka u vezi s djetetom. U odnosu na prvu kategoriju definiran je sadržaj obveznog savjetovanja (članak 325.), a u odnosu na drugu kategoriju, posebni ciljevi obveznog savjetovanja (članak 330.). Sadržaj obveznog savjetovanja prije razvoda braka čini: (1) upoznavanje bračnih drugova o mogućnosti bračnog savjetovanja, (2) upoznavanje bračnih drugova o pravnim i psihosocijalnim posljedicama razvoda braka u odnosu na bračne drugove i djecu, (3) upućivanje bračnih drugova da su dužni voditi računa o djetetovoj dobrobiti pri uređenju spornih obiteljskih odnosa, (4) upoznavanje bračnih drugova sa sadržajem plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi te pružanje pomoći ako to zahtijevaju, (5) upoznavanje s prednostima obiteljske medijacije i informiranje bračnih drugova o dostupnim obiteljskim medijatorima, (6) upoznavanje bračnih drugova koji se namjeravaju razvesti o obvezi odaziva prvom sastanku obiteljske medijacije ako nisu postigli sporazum, odnosno plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi te (7) upoznavanje bračnih drugova s postupkom radi razvoda braka pokrenutog tužbom jednog od bračnih drugova sukladno članku 327. Obiteljskog zakona (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23).

Posebni ciljevi obveznog savjetovanja prije pokretanja sudskih postupaka u vezi s djetetom odgovaraju prirodi sudskih postupaka u vezi s ostvarivanjem roditeljske skrbi i osobnih odnosa s djetetom pa se tako sastoje od: (1) upoznavanja sudionika postupka o tome da su dužni voditi računa o djetetovoj dobrobiti pri uređenju spornih obiteljskih odnosa, (2) upoznavanja

sudionika o negativnim učincima sukoba u obitelji u odnosu na dijete i prednostima sporazumnog uređenja obiteljskih odnosa, te dužnosti članova obitelji da razgovaraju s djetetom i uzmu u obzir njegovo mišljenje, (3) upoznavanja sudionika o mogućnosti rješavanja spora u obiteljskoj medijaciji.

Prema važećem Obiteljskom zakonu (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23) iz navedenog sadržaja obveznog savjetovanja prije razvoda braka izbrisana je točka (6) upoznavanje bračnih drugova koji se namjeravaju razvesti o obvezi odaziva prvom sastanku obiteljske medijacije ako nisu postigli sporazum, odnosno plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi.

Međutim, kao što je gore navedeno u sadržaju obveznog savjetovanja i nadalje ostaje da su stručni radnici Zavoda za socijalni rad dužni upoznati bračne drugove koji su u postupku razvoda braka s prednostima obiteljske medijacije i o dostupnim obiteljskim medijatorima.

Naravno, preduvjet da bi stručnjaci mogli kvalitetno informirati sudionike obveznog savjetovanja o postupku obiteljske medijacije i njenim prednostima trebao bi biti poznavanje materije o kojoj govore, kao i profesionalni stav i uvjerenje o prednostima tog postupka u odnosu na sudski. Moje iskustvo dugogodišnjeg rada kao jedinog obiteljskog medijatora na području Šibensko-kninske županije je sasvim suprotno. Naime, nitko od sudionika koji su upućeni (iz tri različita tadašnja centra za socijalnu skrb) na postupak obiteljske medijacije od strane stručnih radnika centara za socijalnu skrb nije bio informiran o postupku obiteljske medijacije. Nisu znali što je obiteljska medijacija, što mogu očekivati od postupka niti od obiteljskog medijatora, te nisu bili upoznati sa prednostima postupka. Slijedom toga, ne može se očekivati niti da će i u buduće biti drugačije. Dakle, odluka o sudjelovanju u postupku obiteljske medijacije bi trebala biti na sudionicima ali tek nakon što su dobro informirani i upućeni u prednosti i nedostatke postupka, jer tek tada mogu donijeti odluku o tome je li ulazak u postupak obiteljske medijacije za njih ima smisla i mogu li od njega imati koristi za sebe i za članove svoje obitelji. Sve protivno tome je zapravo uskraćivanje prava na sudjelovanje u postupku, osobama koje su u potrebi. Razloga za neupućenost i ne-znanje stručnih radnika centara za socijalnu skrb, odnosno sadašnjih zavoda za socijalni rad, o postupku obiteljske medijacije vjerujem da ima mnogo. U prvom redu smatram da uvelike utječe česta fluktuacija zaposlenika u zavodima za socijalni rad i nedostatak vremena i interesa za dodatne edukacije koje nisu nužne za obavljanje ionako prevelikog opsega posla.

Nadalje, prema ranijem Obiteljskom zakonu (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23) koji je bio na snazi u razdoblju provedbe analiziranih postupaka obiteljske medijacije, taksativno se

navode situacije u kojima se obiteljska medijacija neće provoditi. Ne provodi se u slučajevima kada prema procjeni obiteljskog medijatora ili stručnog tima centra za socijalnu skrb postoji neravnoteža moći, odnosno kada nije moguće ravnopravno sudjelovanje bračnih drugova u postupku medijacije zbog obiteljskog nasilja; u slučajevima kada su bračni drugovi lišeni poslovne sposobnosti, nesposobni za rasuđivanje te su nepoznatog prebivališta i boravišta (članak 332.).

Međutim, prema važećem Obiteljskom zakonu (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23) obiteljska medijacija se ne provodi u slučajevima kada su bračni drugovi lišeni poslovne sposobnosti, nesposobni za rasuđivanje te su nepoznatog prebivališta i boravišta, kao i u slučajevima postojanja tvrdnji o obiteljskom nasilju.

Čini se da je zakonodavac pri izradi ovih i sličnih odredbi ovog Zakona imao namjeru pravodobnog otkrivanja obiteljskog nasilja i uređivanja postupanja nadležnog tijela ako unutar obitelji postoje elementi obiteljskog nasilja. Međutim, s obzirom na različite vrste nasilja koje se, nažalost, često događaju u stresnim okolnostima kao što je postupak razvoda braka, smatram da je ovu točku zakonodavac bio dužan detaljnije urediti i obrazložiti. Prije svega, nejasno je vrijeme na koje se odnosi «tvrdnja» o postojanju nasilja. Je li to nasilje koje se među supružnicima događalo nekad ranije ili se događa u aktualnom postupku. Također ako je to nasilje koje se događalo ranije i za koje je supružnicima izrečena, recimo mjera psihosocijalnog tretmana prevencije nasilničkih ponašanja (prema Zakonu o socijalnoj skrbi), koju su uredno završili, postoji li i u tom slučaju zapreka za sudjelovanje u postupku obiteljske medijacije na osnovu ranijeg postojanja nasilja.

Također, ako je namjera zakonodavca bila zaštita žrtve obiteljskog nasilja, upravo se to postizalo i ranijom odredbom članka, gdje se procjenjivala ravnoteža moći za sudjelovanje u postupku (a koja se kao pretpostavka, od strane obiteljskog medijatora, procjenjuje i za cijelo vrijeme trajanja postupka obiteljske medijacije).

Obiteljski medijatori su kao dio svog etičkog postupanja dužni ne ući u postupak ili prekinuti obiteljsku medijaciju radi ne ispunjenih pretpostavki za sudjelovanje (Breber i Sladović Franz, 2014). Uostalom, obiteljska medijacija je dobrovoljan postupak koji bi trebao biti jednako dostupan svima koji u njemu žele sudjelovati i koji za sebe ili članove svoje obitelji prepoznaju dobrobit od sudjelovanja. Na ovaj način se zapravo potencijalnim sudionicima, ograničava pravo na sudjelovanje u postupku jer je među njima postojao neki oblik nasilja.

Kako navode Breber i Sladović Franz, (2014) pod određenim se okolnostima može provesti obiteljska medijacija i uz prethodno postojanje određenih manjih ili incidentnih nasilnih ponašanja ili onih koji su se dogodili u prošlosti, ukoliko medijator procijeni da to ne izaziva neravnotežu moći (niti je u pitanju dinamika nasilja u obitelji), a sudionici žele sudjelovati.

Osim navedenoga, zakonodavac odredbama Obiteljskog zakona (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23) a koje su i dalje na snazi, ističe dužnost medijatora u poštivanju načela povjerljivosti informacija dobivenih tijekom postupka obiteljske medijacije (članak 335. stavak 1.), osim u nekim iznimnim situacijama kada bi priopćavanje informacija bilo nužno za provedbu ili ovrhu sporazuma te radi zaštite djeteta čija je dobrobit ugrožena ili radi uklanjanja opasnosti od teške psihičke ili fizičke povrede integriteta osobe. Također, se u istom članku ističe dužnost obiteljskog medijatora da uputi stranke u opseg načela povjerljivosti. Upravo zbog poštivanja načela povjerljivosti zakonodavac je propisao i obvezu izuzeća obiteljskog medijatora iz sudskih postupaka u kojima se odlučuje o sporu među strankama koje su sudjelovale u obiteljskoj medijaciji, osim u gore navedenim slučajevima.

3.3. Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja registra obiteljskih medijatora, uvjetima stručne osposobljenosti obiteljskih medijatora, prostornim uvjetima i načinu provođenja obiteljske medijacije

Prvi Pravilnik o obiteljskoj medijaciji (NN 106/2014.) donesen je na temelju suspendiranog Obiteljskog zakona iz 2014. godine a drugi istoimeni propis (NN 123/2015, 132/2015) na temelju Obiteljskog zakona iz 2015. godine. Ta dva pravilnika o obiteljskoj medijaciji sadrže gotovo ista rješenja. Na temelju Obiteljskog zakona (NN 103/15 i 98/19) i Zakona o socijalnoj skrbi (NN 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19, 64/20 i 138/20), 2021. godine je donesen Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja Registra obiteljskih medijatora, uvjetima stručne osposobljenosti obiteljskih medijatora, prostornim uvjetima i načinu provođenja obiteljske medijacije (NN, 29/2021) koji je trenutno na snazi. Dakle, tijekom promatranog razdoblja i analizirane provedbe obiteljske medijacije u Šibensko – kninskoj županiji na snazi su bila dva, sadržajno različita pravilnika. U daljnjem tekstu biti će detaljno prikazan Pravilnik (NN, 29/2021) koji je trenutno na snazi sa posebnim naglaskom i usporedbom bitnih razlika u odnosu na Pravilnik iz 2015.g. (NN, 123/15, 132/15).

Pravilnikom (NN 29/2021) se propisuje sadržaj i način vođenja Registra obiteljskih medijatora, uvjeti stručne osposobljenosti obiteljskih medijatora, prostorni uvjeti te način provođenja

obiteljske medijacije. Tako, prema članku 7. Pravilnika (NN 29/21) u Registar obiteljskih medijatora može upisati osoba koja ima završen poslijediplomski specijalistički studij obiteljske medijacije ili osobe koje kumulativno ispunjavaju više uvjeta: završen preddiplomski i diplomski sveučilišni studij ili integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij prava, socijalnog rada, psihologije, pedagogije, socijalne pedagogije ili edukacijske rehabilitacije, najmanje dvije godine radnog iskustva u struci u stručnom radu s djecom, mladima i obitelji i završenu izobrazbu za obiteljskog medijatora po odgovarajućim standardima izobrazbe od minimalno 140 sati edukacije, 40 sati supervizirane prakse i 20 sati supervizije. Pravilnikom (NN 29/21) je, također propisano da izobrazba u trajanju od 140 sati obuhvaća opće kompetencije u svezi pregovaranja, medijacije, područja obiteljske medijacije i medijacije roditeljskih sporova u trajanju od 80 sati (temeljna znanja i vještine komunikacije, rješavanja sukoba, pregovaranja i medijacije; razumijevanje pitanja nasilja i kontrole te mogućnosti i ograničenja obiteljske medijacije; znanje o etičkim principima te poštivanje etičkih pravila obiteljske medijacije; poznavanje i razumijevanje pravnih propisa i procedura od značaja za rješavanje spornih obiteljskih odnosa). Specifične napredne kompetencije u području obiteljske medijacije u trajanju 60 sati odnose se na razumijevanje i poznavanje različitih modela medijacije, suvremenih teorija i istraživanja u području obiteljskih odnosa, sukoba i medijacije; razvijene napredne komunikacijske i pregovaračke vještine; razumijevanje i sposobnost prevladavanja zastoja i izazovnih emocionalnih situacija te situacija visokog konflikta; vođenje medijacije u koju su uključena djeca, adolescenti i drugi članovi obitelji koji imaju neke specifične komunikacijske potrebe; vještine komuniciranja s odvjetnicima i drugim stručnjacima u postupku obiteljske medijacije i proceduralnim pitanjima; mogućnost evaluacije provedene medijacije u smislu dobrobiti za sudionike i način rada medijatora; rad u su-medijaciji. Također su Pravilnikom propisani i uvjeti za obiteljskog medijatora za prekogranične sporove, koji osim već navedenih uvjeta ima i odgovarajućih 40 sati izobrazbe radi stjecanja dodatnih kompetencija i to: poznavanje i razumijevanje interkulturalnih aspekata rješavanja sukoba, poznavanje i razumijevanje Konvencije o građanskopravnim vidovima međunarodne otmice djece (NN – Međunarodni ugovori, broj 8/2018, u daljnjem tekstu Konvencija) i Uredbe vijeća (EZ) br. 2001/2003 o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000 (SL L 338/1, 27. studenog 2003.); poznavanje i razumijevanje pravnih aspekata prekogranične obiteljske medijacije; provođenje medijacije u slučajevima prekogranične otmice djece u zemljama koje nisu potpisnice Konvencije; poznavanje i razumijevanje modela prekogranične obiteljske medijacije; poznavanje

specifičnih vještina i metoda rada; su-medijacije u visokokonfliktnim situacijama, on line medijacije i medijacije na stranom jeziku i/ili uz prevoditelje.

Bitno je za naglasiti kako su navedenim Pravilnikom (NN 29/21) postroženi uvjeti za upis u Registar obiteljskih medijatora, odnosno uvedene su određene novine. Naime, prema Pravilniku o obiteljskoj medijaciji (NN 123/15, 132/15) u Registar obiteljskih medijatora mogla je biti upisana osoba koja ima završen poslijediplomski sveučilišni specijalistički studij iz obiteljske medijacije te iznimno i osobe koje kumulativno ispunjavaju više uvjeta (imaju završen preddiplomski i diplomski sveučilišni studij prava, socijalnog rada, psihologije, pedagogije, socijalne pedagogije ili edukacijske rehabilitacije; imaju najmanje 2 godine radnog iskustva u struci u stručnom radu s djecom, mladima i obitelji; polaznici su poslijediplomskog sveučilišnog specijalističkog studija iz obiteljske medijacije s izvršenim svim nastavnim i praktičnim obvezama u prva tri semestra studija ili posjeduju završenu edukaciju u trajanju od najmanje 40 nastavnih sati.

Prema Registru obiteljskih medijatora dostupnom na mrežnim stranicama Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike na području Republike Hrvatske djeluje 48 obiteljskih medijatora, od kojih samo jedan na području Šibensko – kninske županije.

Također, u isti je Registar upisan tek jedan obiteljski medijator koji ima i dodatne kompetencije iz prekogranične obiteljske medijacije.

Pravilnikom (NN 29/21) su propisani prostorni uvjeti za provođenje obiteljske medijacije koji trebaju biti u „posebnom prostoru, opremljenom i prilagođenom za provođenje individualnih ili grupnih postupaka adekvatnog rješavanja obiteljskih sukoba i sporova te obiteljske medijacije“. Iznimno se, prema važećem Pravilniku (NN 29/21) obiteljska medijacija može djelomično ili u cijelosti provoditi na daljinu, prema prijedlogu obiteljskog medijatora, što je potpuna novina u odnosu na prethodni Pravilnik o obiteljskoj medijaciji (NN 123/15, 132/15).

Nadalje, Pravilnikom (NN 29/21) se određuje način pokretanja postupka obiteljske medijacije. Osoba zainteresirana za postupak obiteljske medijacije isti pokreće putem pisanog zahtjeva koji podnosi obiteljskom medijatoru, a slično kao i ranijim Pravilnikom (NN 123/15, 132/15) gdje je bilo navedeno „... obiteljskom medijatoru u sustavu socijalne skrbi.“).

Ovisno o složenosti sukoba, prema važećem Pravilniku (NN 29/21), obiteljska medijacija se provodi kao jednokratni medijacijski sastanak u trajanju od 120 minuta ili kao višekratni medijacijski proces koji se sastoji najmanje od dva, do najviše pet sastanaka. Iznimno, (što je

novina u odnosu na prethodni Pravilnik (NN 123/15, 132/15) iz 2015. godine ako je izgledna mogućnost postizanja sporazuma, do osam sastanaka tijekom nekoliko tjedana, u pravilu svaka dva do tri tjedna, a po potrebi i češće.

Također, prema oba pravilnika, obiteljska se medijacija može provoditi kroz zajedničke susrete obiteljskog medijatora sa svim sudionicima u prijeporu ili kroz odvojene susrete kada je prisutan medijator i jedna strana u prijeporu. Isto tako omogućava se provođenje obiteljske medijacije u obliku su-medijacije kao zajednički oblik rada dvaju obiteljskih medijatora u cilju postizanja što većeg stupnja nepristranosti i oblikovanja poželjne međusobne komunikacije sudionika. Prema ranijem Pravilniku (NN 123/15, 132/15), preporuka je bila da u slučaju su-medijacije medijatori budu osobe različitog spola, ako je objektivno moguće, što u važećem Pravilniku (NN 29/21) nije posebno navedeno.

Novina u odnosu na ranije je uređenje provedbe obiteljske medijacije u prekograničnim sporovima, kada se obiteljska medijacija provodi u obliku su-medijacije dva obiteljske medijatora od kojih je jedan psihosocijalnog usmjerenja, a drugi pravne struke radi potrebe poznavanja pravnih i psihosocijalnih aspekata visokokonfliktnih prekograničnih sporova.

Međutim, prema već spomenutom Registru obiteljskih medijatora, u Republici Hrvatskoj je samo jedan obiteljski medijator pravne struke, što bi u provedbi navedenog moguće mogao biti problem.

Prema važećem Pravilniku (NN 29/21), obiteljska se medijacija obustavlja na zahtjev bilo kojeg sudionika ili ako obiteljski medijator procijeni da je naknadno nastupio jedan ili više razloga za neprovođenje obiteljske medijacije.

O obiteljskoj medijaciji, obiteljski medijator sastavlja izvješće koje sadrži: podatke o osobnim imenima stranaka, osobnom identifikacijskom broju sudionika koji su sudjelovali u obiteljskoj medijaciji, predmet obiteljske medijacije, ishod obiteljske medijacije (razlog neprovođenja obiteljske medijacije iz članka 332. Obiteljskog zakona (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23), razlog obustave obiteljske medijacije ili postignut sporazum odnosno plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi), broj i duljinu trajanja održanih sastanaka obiteljske medijacije, redovitost dolaska na sastanke obiteljske medijacije, sudjelovanje djeteta u postupku obiteljske medijacije, odnosno je li djetetu omogućeno izraziti mišljenje u postupku, ako se radi o postupku vezanom za dijete, informiranje sudionika o njihovoj obvezi da vode brigu o dobrobiti djeteta i svih drugih članova obitelji, ako se radi o postupku vezanom za dijete, osobno ime obiteljskog medijatora i njegov potpis. Izvješće je medijator dužan, osim sudionicima, dostaviti

i sudu ako je u tijeku postupak o predmetu o kojem se vodi postupak obiteljske medijacije a obiteljski medijator za prekogranične sporove i Središnjem tijelu sukladno Zakonu.

Završetak obiteljske medijacije pa shodno tome i vrsta i sadržaj izvješća je bio bitno drugačije uređen ranijim Pravilnikom o obiteljskoj medijaciji (NN 123/15, 132/15). Prema njemu su bile propisane i njime su bile posebno uređene tri moguće situacije: neprovođenje postupka obiteljske medijacije, provođenje postupka i obustava postupka pa su slijedom toga bila predviđena tri različita izvješća. Prema važećem Pravilniku (NN 29/21), i gore navedenom, obiteljski medijator sastavlja izvješće o obiteljskoj medijaciji, gdje navodi različite ishode medijacije (razlog neprovođenja obiteljske medijacije iz članka 332. Obiteljskog zakona (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23), razlog obustave obiteljske medijacije ili postignut sporazum odnosno plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi.

U članku 13. važećeg Pravilnika (NN 29/21) o sadržaju i načinu vođenja Registra obiteljskih medijatora, uvjetima stručne osposobljenosti obiteljskih medijatora, prostornim uvjetima i načinu provođenja obiteljske medijacije, ističe se kako je obiteljski medijator dužan čuvati povjerljivim sve informacije i podatke za koje sazna u postupu obiteljske medijacije, osim ako ih je na temelju zakona dužan prijaviti. Povjerljivost sadržaja obiteljske medijacije, prema ranijem Pravilniku (NN 123/15, 132/15), mogla je biti izuzeta jedino u slučaju prijetnje i životne ugroženosti članova obitelji.

Obiteljski je medijator dužan osigurati sudionicima ravnopravan položaj u obiteljskoj medijaciji. Novina je u odnosu na ranije pravilnike da se u važećem Pravilniku (NN 29/21) spominje termin predmedijacije, kojim se prvi sastanak sa obiteljskim medijatorom i terminološki i sadržajno odvaja od postupka obiteljske medijacije. Tako je obiteljski medijator, dužan na prvom sastanku obiteljske medijacije provesti predmedijaciju i objasniti sudionicima te provjeriti jesu li razumjeli postupak obiteljske medijacije, način i dobrovoljnost sudjelovanja te utvrditi jesu li ispunjene pretpostavke za provođenje obiteljske medijacije, odnosno jesu li prisutni razlozi za neprovođenje obiteljske medijacije.

Prema Obiteljskom zakonu (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23), obiteljska medijacija se ne provodi u slučajevima postojanja tvrdnji o obiteljskom nasilju, ako su jedan ili oba bračna druga lišeni poslovne sposobnosti, a nisu u stanju shvatiti značenje i pravne posljedice postupka ni uz stručnu pomoć, ako su jedan ili oba bračna druga nesposobni za rasuđivanje i ako bračni drug ima napoznato prebivalište i boravište. U navedenim slučajevima mogu se dovesti u pitanje neke od temeljnih pretpostavki za provođenje postupka medijacije. Uključene strane

nemaju jednaku moć, može biti upitna i nepristranost medijatora kao i dobrovoljnost sudjelovanja sudionika a sve su to razlozi zbog kojih se obiteljska medijacija ne provodi, odnosno postupak se obustavlja.

Obiteljski medijator za prekogranične sporove dužan je obavijestiti Središnje tijelo i sud da će se provoditi obiteljska medijacija.

Također je novina u važećem Pravilniku (NN 29/12), u odnosu na prijašnje da je obiteljski medijator dužan u razdoblju od dvije godine provoditi najmanje četiri obiteljske medijacije, sudjelovati u najmanje pet sati individualne ili 20 sati grupne methodske ili edukativne supervizije obiteljskih medijatora te sudjelovati u najmanje 20 sati edukacije godišnje iz područja obiteljske medijacije ili drugih srodnih područja od značaja za primjenu i razvoj obiteljske medijacije, uključivo i sudjelovanje na konferencijama o medijaciji i drugim srodnim područjima. Obiteljski medijator je dužan Ministarstvu dostavljati dokaze o provedenoj obiteljskoj medijaciji, sudjelovanju u methodskoj superviziji i ranije navedenim edukacijama svake druge godine, do kraja kalendarske godine u kojoj se navršavaju dvije godine, počevši od 1. siječnja 2022. godine. Iznimke od navedenog su obiteljski medijatori koji zbog opravdanog razloga nisu u mogućnosti privremeno provoditi obiteljsku medijaciju, najduže do četiri godine i koji su u roku od 15 dana od dana nastupanja okolnosti koje ih privremeno sprječavaju u provođenju obiteljske medijacije o istome pisanim putem obavijestili Ministarstvo.

Svi navedeni zahtjevi koji se stavljaju pred obiteljske medijatore bi mogli dovesti do postepenog opadanja već upisanih obiteljskih medijatora iz Registra.

Povećanje broja upisanih obiteljskih medijatora može se očekivati tijekom 2025. godine kada trenutna generacija upisanih stručnjaka u poslijediplomski specijalistički studij obiteljske medijacije završi svoje obrazovanje.

3.4. Pravilnik o obveznom sadržaju obrasca plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi

Već je ranije u ovom radu navedeno kako je glavna svrha postupka obiteljske medijacije, prema Obiteljskom zakonu (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23), postizanje plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi i drugih sporazuma u vezi s djetetom, sukladno članku 331. stavku 3. Donesen je i Pravilnik o obveznom sadržaju obrasca plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi (NN 123/15) koji uređuje sadržaj navedenog sporazuma.

Tako se Pravilnikom o obveznom sadržaju obrasca plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi (NN 123/15) propisuje obvezni sadržaj plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi a koji se, prema članku 7. Pravilnika, sastavlja na propisanom obrascu. Propisani obrazac je sastavni dio Pravilnika i sastoji se od tri dijela (ZRS/1, ZRS/2 za svako pojedino dijete i ZRS/3 skupno za svu djecu) te ga potpisuju oba roditelja.

Nadalje, Pravilnik o obveznom sadržaju obrasca plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi (NN 123/15) propisuje da plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi mora obavezno sadržavati podatke o roditeljima i djetetu/djeci, mora se detaljno urediti sporazum roditelja oko djetetovog mjesta stanovanja, vremena koje će dijete provoditi sa svakim od roditelja, način preuzimanja djeteta, način razmjene informacija među roditeljima, drugi roditeljski sadržaji (školovanje, zdravlje, osobni odnosi s drugim osobama i sl.) za koje roditelji smatraju da su bitni za dijete i da ih trebaju urediti sporazumno, način na koji će roditelji rješavati buduća sporna pitanja te visina i način plaćanja uzdržavanja djeteta, kao i uzimanje mišljenja djeteta (jesu li omogućili djetetu izražavanje mišljenja vezano za sadržaj plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi i jesu li prihvatili djetetovo mišljenje).

4. PRIKAZ DOSTUPNIH STATISTIČKIH I OSTALIH PODATAKA OBITELJSKOG MEDIJATORA

Prikazana je i analizirana dostupna dokumentacija obiteljskog medijatora a podatke je samostalno prikupljala i analizirala autorica specijalističkog rada. Tijekom prikupljanja i obrade podataka posebno se vodilo računa o povjerljivosti i anonimnosti prikupljenih podataka, nisu se evidentirala imena i prezimena kao ni drugi osobni podaci koji mogu omogućiti identifikaciju. Analizirana je slijedeća dokumentacija: Zahtjev za pokretanjem postupka obiteljske medijacije, Plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi te Izvješće obiteljskog medijatora.

Pomoću obrasca *Zahtjeva za pokretanjem postupka obiteljske medijacije* prikupljeni su podaci o dobi sudionika postupka, stručnoj spremi, te dobi maloljetne djece u obitelji. Prikupljeni su također podaci o tome tko je pokrenuo postupak, razlozima pokretanja istog te o tome je li sudionike netko uputio na postupak obiteljske medijacije ili je pokretanje postupka bila samostalna odluka.

Pomoću *Izvješća obiteljskog medijatora* prikupljeni su podaci o broju održanih susreta, kako je postupak završen te je li obiteljska medijacija provedena sa ili bez sporazuma.

Kroz obrazac *Plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi* prikupljeni su podaci o sadržaju zajedničke roditeljske skrbi za maloljetnu djecu a koji se odnose na stanovanje djeteta.

Prikazani su i analizirani svi postupci obiteljske medijacije provedeni u Šibensko – kninskoj županiji od početka provedbe obiteljske medijacije u sustavu socijalne skrbi, odnosno koji su započeti i završeni u razdoblju od početka 2016.g. pa zaključno sa krajem 2022.g. Analizirani postupci obiteljske medijacije su provedeni u Centru za socijalnu skrb Šibenik, Podružnici Obiteljski centar a čija nadležnost za postupanje je Šibensko – kninska županija.

Za prikupljanje podataka korištena je dokumentacija iz arhive Obiteljskog centra, Područne službe Šibensko – kninske, za čije je korištenje pribavljena prethodna suglasnost ravnateljice Obiteljskog centra. Tom prigodom ravnateljica je ukratko upoznata sa ciljevima završnog rada te planiranim postupkom prikaza podataka. Podaci će biti prikazani skupno za sve godine, s obzirom da se prikazuju ilustrativno.

Prema dostupnim podacima Državnog zavoda za statistiku, ukupno je u Republici Hrvatskoj u promatranom razdoblju bilo 40,423 razvoda, dok ih je u Šibensko - kninskoj županiji bilo 661. Od ukupnog broja razvoda, postotak upućenih na postupak obiteljske medijacije na državnoj

razini je 21%, dok je u Šibensko - kninskoj županiji, tijekom promatranog razdoblja, bio nešto niži i iznosio je 19%. Za istaknuti je kako od ukupnog broja upućenih postotak donesenih sporazuma u obiteljskoj medijaciji na državnoj razini iznosi 32%, dok je ukupan postotak donesenih sporazuma u odnosu na broj upućenih u Šibensko - kninskoj županiji 33%.

U Šibensko – kninskoj županiji, također prema dostupnim podacima Državnog zavoda za statistiku, se tijekom analiziranog razdoblja, po godinama broj razvoda kretao na slijedeći način:

2016. godine u Županiji je bilo 115 razvoda, 2017. godine bilo ih je 98, a 2018. godine broj razvoda bio je 126. Tijekom 2019. godine razvoda je bilo 91, 2020. godine 107, 2021. godine 83, dok je 2022. godine u Šibensko – kninskoj županiji bio tek 41 razvod braka.

U navedenom razdoblju, ukupno je 129 pokrenutih postupaka obiteljske medijacije, od čega je 25, odnosno 19% postupaka pokrenutih u 2016.g., u 2017.g. su pokrenuta 34, odnosno 26% postupaka (od čega su isti korisnici pokrenuli dva puta postupak radi promijenjenih okolnosti, te su u dva slučaja također isti korisnici pokrenuli dva postupka radi isteka zakonskog roka za predaju sporazumnog zahtjeva/tužbe za razvod braka na sud), u 2018.g. njih 15 (12%), 2019.g. je pokrenuto 16 postupaka (12%), 2020.g. 15, odnosno 12%, 2021.g. pokrenuto je 12 postupaka (9%), (od čega je uvidom u dokumentaciju jedan postupak krivo urudžbiran pa je izostavljen), dok je posljednje, 2022.g. pokrenuto i završeno 12 postupaka, odnosno 9%.

U nastavku će se sažeto analizirati ukupno 128 pokrenutih i završenih postupaka obiteljske medijacije.

Od ukupnog broja, čak 124 ih je pokrenuto sa ciljem postizanja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, odnosno izmjeni sudske odluke o roditeljskoj skrbi, dok ih je samo četiri tijekom analiziranog razdoblja pokrenuto radi rješavanja drugih obiteljskih pitanja odnosno sukoba. S obzirom da se radi o drugačijim postupcima, u radu će se posebno obraditi.

Dakle, daljnjom analizom obuhvatit će se 124 postupka obiteljske medijacije koji za cilj imaju postizanje plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ili izmjenu sudske odluke o roditeljskoj skrbi, u kojima su sudionici pristupili barem prvom susretu sa obiteljskim medijatorom. U skladu s time, analizom su obuhvaćeni i postupci u kojima je samo podnositelj zahtjeva pristupio prvom susretu, kao i postupci u kojima su pristupili oboje sudionika.

Od ukupno 124 postupka u njih 105, odnosno u 85% postupaka su sudjelovala oba sudionika dok je u 19 postupaka (15%), prvom susretu sa obiteljskim medijatorom, pristupio samo podnositelj zahtjeva iako je drugi sudionik uredno obaviješten o terminu susreta.

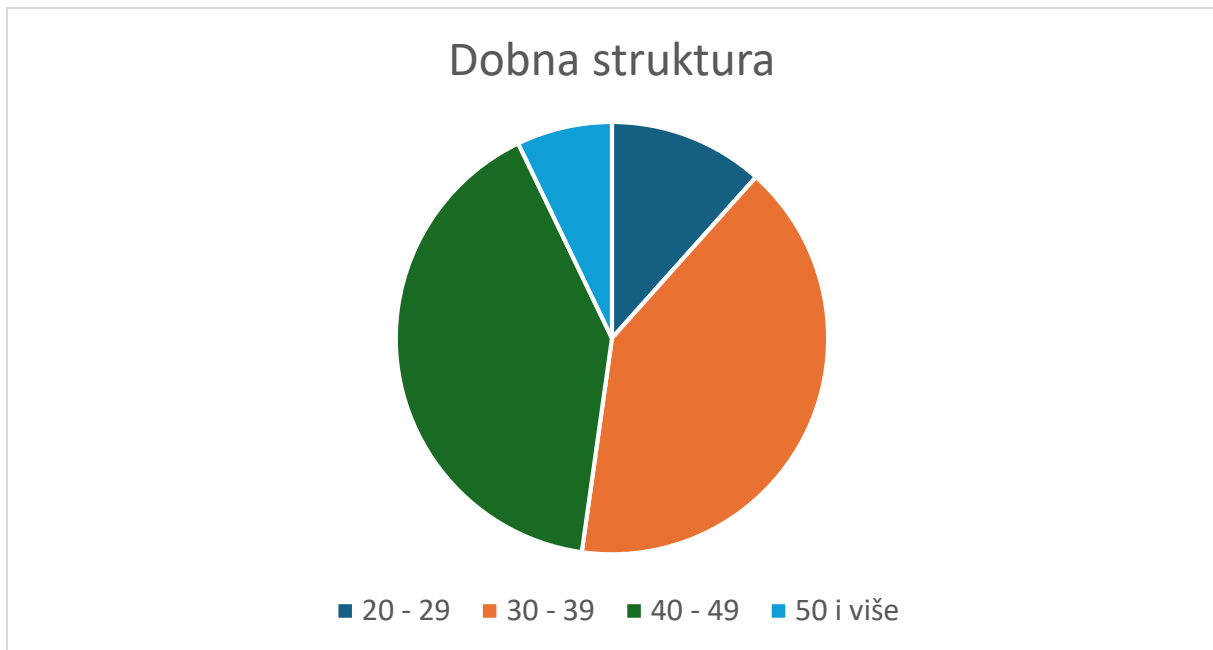
U nastavku su prikazani podaci koji opisuju sociodemografske karakteristike sudionika postupaka obiteljske medijacije koji su provedeni u Šibensko – kninskoj županiji u razdoblju od 2016. – 2022.godine.

Također, prikazani su razlozi pokretanja postupka, odnosno područje primjene obiteljske medijacije, kao i ishodi kroz broj potpisanih sporazuma s obzirom na svrhu medijacije. Prikazani su i podaci koji se odnose na način dolaska na postupak obiteljske medijacije te na sadržaj postignutih sporazuma u obiteljskoj medijaciji.

Nadalje, analizirana je i mogućnost unapređenja provedbe obiteljske medijacije u odnosu na područje primjene postupka obiteljske medijacije, te su stoga posebno prikazane četiri provedene medijacije koje nisu pokrenute sa svrhom donošenja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi.

Sociodemografska obilježja sudionika obiteljske medijacije

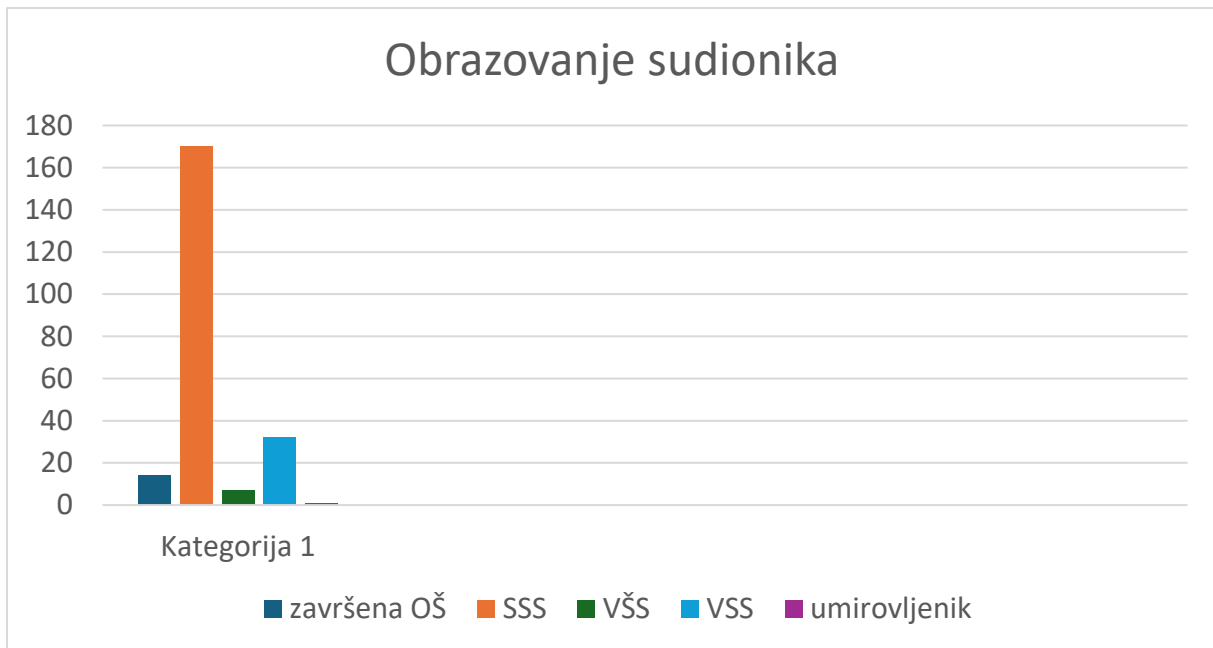
Analizirajući podatke iz zahtjeva za pokretanjem postupka obiteljske medijacije, možemo reći da je u promatranom razdoblju u 124 postupaka obiteljske medijacije koji za cilj imaju postizanje plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ili izmjenu sudske odluke o roditeljskoj skrbi ukupno sudjelovalo 224 korisnika, od čega 116 majki i 108 očeva u dobi od 21 do 62 godine. Prosječna dob majki je 36,4 godine, dok je prosječna dob očeva 41,5 godina.

Slika 1. Dobna struktura sudionika postupaka obiteljske medijacije kojima je cilj dogovor oko roditeljske skrbi (N=224)

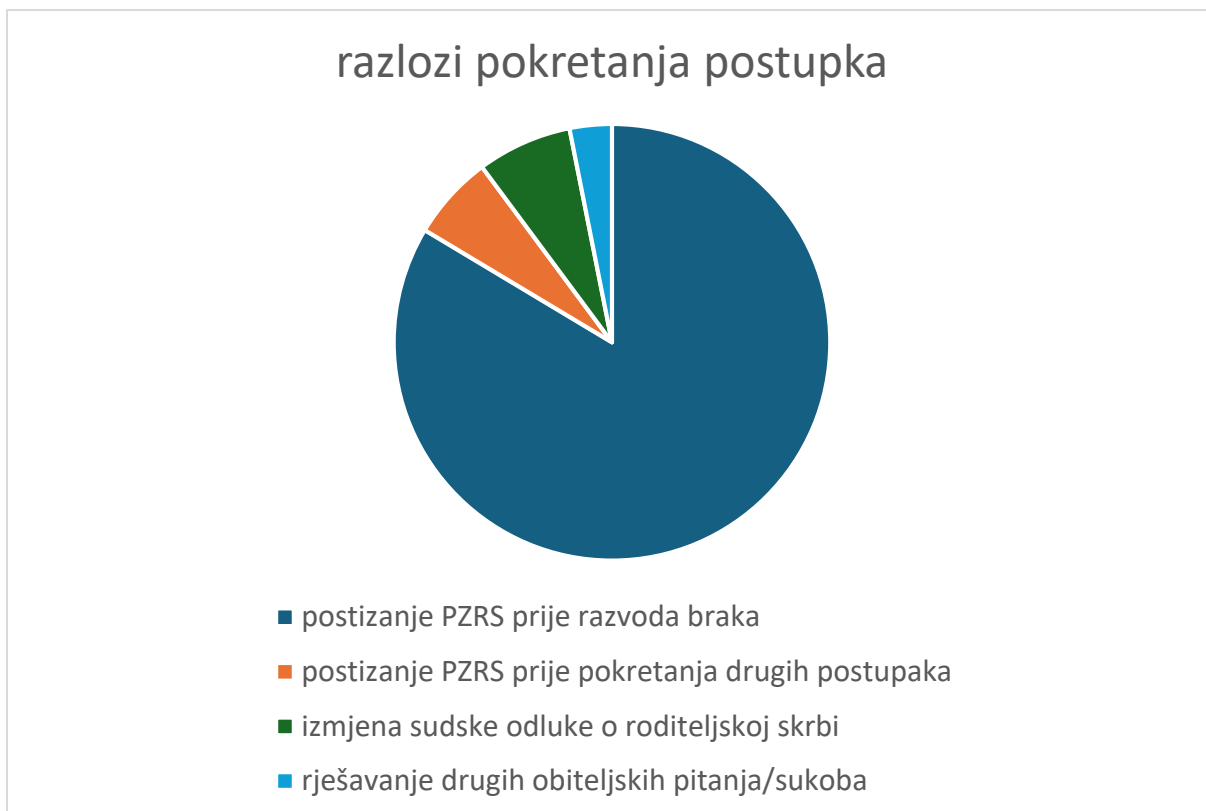
Tijekom analiziranog razdoblja u 4 postupka obiteljske medijacije koji su za razlog pokretanja postupka imali rješavanje drugih obiteljskih pitanja/sukoba, sudjelovalo je ukupno 7 korisnika, od čega 4 žene, prosječne dobi od 40,2 godine i 3 muškarca, prosječne dobi 55,6 godina.

Što se tiče obrazovanja sudionika postupaka obiteljske medijacije koji za cilj imaju postizanje plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ili izmjeni sudske odluke o roditeljskoj skrbi, od ukupno njih 224, većina ih je, ukupno njih 170 sa srednjom stručnom spremom, 32 ih je sa visokom stručnom spremom, 14 sa završenim osnovnoškolskim obrazovanjem, 7 sa višom stručnom spremom, dok je jedan sudionik umirovljenik.

Slika 2. Obrazovanje sudionika postupka obiteljske medijacije kojima je cilj dogovor oko roditeljske skrbi (N=224)

Kada analiziramo razloge pokretanja postupka obiteljske medijacije, od ukupno 128 postupaka koja su pokrenuta i okončana u analiziranom razdoblju, najveći broj, ukupno 107 postupaka, čak 84% pokrenuto je sa ciljem donošenja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi u postupku razvoda braka, 8 postupaka, odnosno 6% pokrenuto je radi postizanja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi prije pokretanja drugih postupaka, ukupno 9 postupaka (7%) pokrenuto sa ciljem izmjene sudske odluke o roditeljskoj skrbi, dok je samo 4, (dakle njih 3%) postupaka obiteljske medijacije pokrenuto radi rješavanja drugih obiteljskih problema/sukoba.

Slika 3. Razlozi pokretanja postupka obiteljske medijacije (N=128)

Dobivene brojke su i očekivane s obzirom na zakonske odredbe. Naime, bračni drugovi koji nisu postigli dogovor o roditeljskoj skrbi u postupku obveznog savjetovanja u centru za socijalnu skrb, a prije pokretanja tužbe za razvod braka na sudu, prema Obiteljskom zakonu (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23) koji je bio na snazi tijekom provedbe analiziranih postupaka obiteljske medijacije, bili su obavezni sudjelovati na prvom sastanku sa obiteljskim medijatorom. Jedan od potrebnih dokumenata za podnošenje tužbe za razvod braka bilo je izvješće o sudjelovanju na obiteljskoj medijaciji, odnosno barem na prvom, tzv. predmedijacijskom susretu.

Slijedom toga, očekivani su i dobiveni rezultati s obzirom na sudjelovanje samo jednog sudionika na prvom susretu sa obiteljskim medijatorom. Upravo je takvih postupaka, ukupno njih 19, gdje je postupku pristupio samo podnositelj zahtjeva bilo isključivo u postupcima koji su pokrenuti sa ciljem donošenja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi u postupku razvoda braka stranaka. Razloge za to možemo pronaći upravo u ovim zakonskim odredbama po kojima je inače dobrovoljan postupak postao obvezujući, odnosno njegov prvi sastanak, za podnositelje tužbe za razvod braka sudu.

Kada bi posebno promotrili 107 postupaka pokrenutih sa ciljem donošenja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi u postupku razvoda braka stranaka, u njih 19 (18%) je postupku pristupio samo podnositelj zahtjeva. Ukupno je 88 postupaka (82%) pokrenutih sa ciljem donošenja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi u postupku razvoda braka stranaka u kojima je provedena obiteljska medijacija. Kada promatramo tih 88 provedenih postupaka, ukupno ih je 36, odnosno 41% završeno sa postignutim sporazumom u planu o roditeljskoj skrbi.

To su sudionici koji su nakon dobivenih informacija o postupku obiteljske medijacije, na prvom susretu sa obiteljskim medijatorom (na kojem su sudjelovali mahom jer je bio obavezan), donijeli odluku o dobrovoljnom sudjelovanju jer su ocijenili da za sebe i članove svojih obitelji mogu imati koristi od ovakvog načina rješavanja spora.

Kada bi odvojili predmedijacijski susret kao zaseban dio postupka, možemo reći da su od ukupno 124 pokrenuta postupka koji za cilj imaju postizanje plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ili izmjenu sudske odluke o roditeljskoj skrbi, održana 57 (ukupno 46%) predmedijacijska susreta odnosno 57 prvih susreta sa obiteljskim medijatorom.

Prvi susret obiteljske medijacije može se provesti kroz zajednički susret medijatora sa strankama u postupku ili kroz individualni susret s jednim od sudionika ili kroz odvojene susrete medijatora sa svakom strankom u postupku (Pravilnik o obiteljskoj medijaciji, 2015)

Na prvom susretu obiteljski medijator upoznaje sudionike obiteljske medijacije sa samim postupkom te provjerava jesu li ispunjene pretpostavke za provedbu postupka. Odluka o sudjelovanju u daljnjem postupku obiteljske medijacije je na sudionicima postupka i time je ispoštovano načelo dobrovoljnosti po kojem je sudjelovanje u samom postupku obiteljske medijacije dobrovoljno. Naravno, osnovni preduvjet za donositelje odluke o sudjelovanju u postupku je dobra informiranost o samom postupku i dobrobiti koju sudionici obiteljske medijacije mogu imati od sudjelovanja u postupku, svatko za sebe, kao i njihova zajednička djeca. Sudionici su, ili barem jedan od njih, nakon što su informirani o postupku obiteljske medijacije u 36 postupaka koji su provedeni kroz zajednički susret sa obiteljskim medijatorom, donijeli odluku da ne žele sudjelovati u daljnjem postupku. U dva postupka, prvi susret sa obiteljskim medijatorom, održan je kroz odvojene sastanke zbog prijave nasilja te je utvrđeno da nisu ispunjene pretpostavke za provedbu postupka.

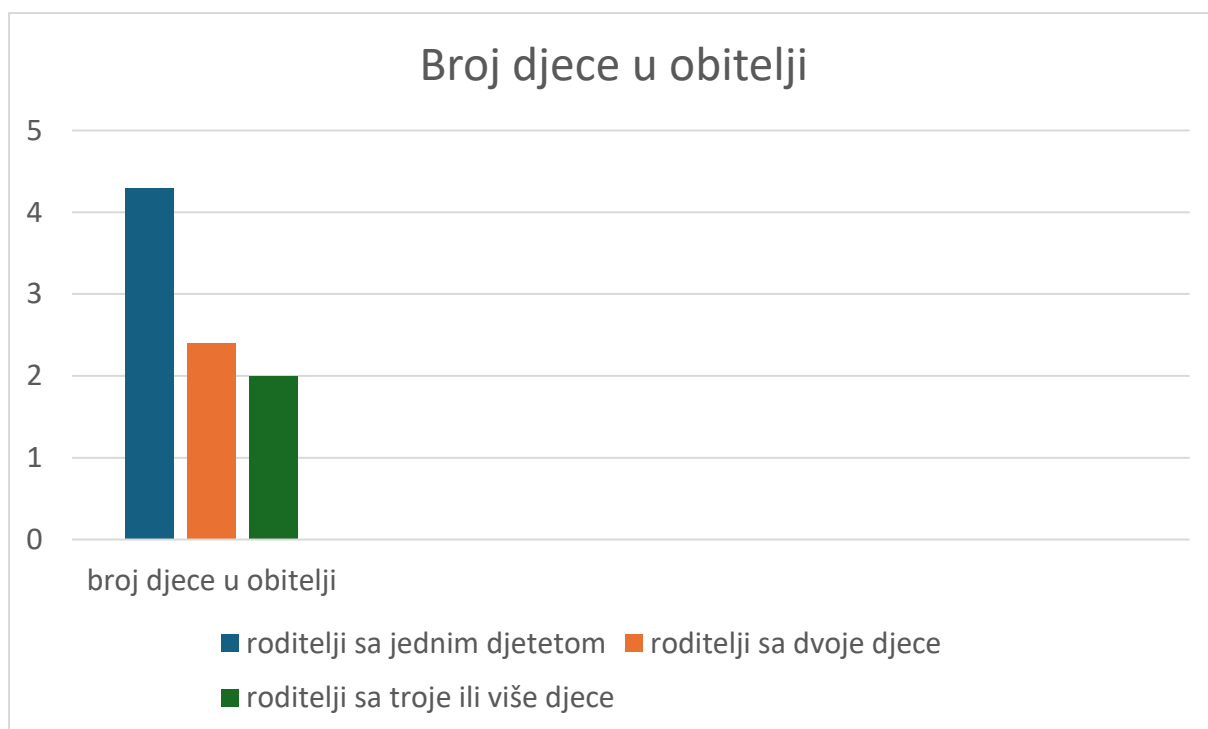
Nakon provedbe predmedijacijskog postupka, odnosno prvog susreta, a kada su ispunjene pretpostavke za provedbu postupka obiteljske medijacije, može se odmah nastaviti sa daljnjim postupkom ukoliko sudionici to žele ili se sudionicima može dati vremena za promišljanje i

donošenje informirane odluke o primjerenosti obiteljske medijacije za njihov sukob te se u postupak može ući naknadno (Breber i Sladović Franz, i 2014).

Kada od ukupnog broja provedenih obiteljskih medijacija, oduzmemo one u kojima je odrađen samo prvi, takozvani predmedijacijski susret, možemo reći da je postupak obiteljske medijacije proveden u 67 postupaka. Najveći broj sudionika sudjelovao je na (ako računamo predmedijacijski susret kao nulti) jednom susretu, u 26 postupaka, zatim u 24 postupka su održana dva susreta sa obiteljskim medijatorom, u 12 postupaka tri susreta, dok je četiri i više susreta provedeno u pet postupaka.

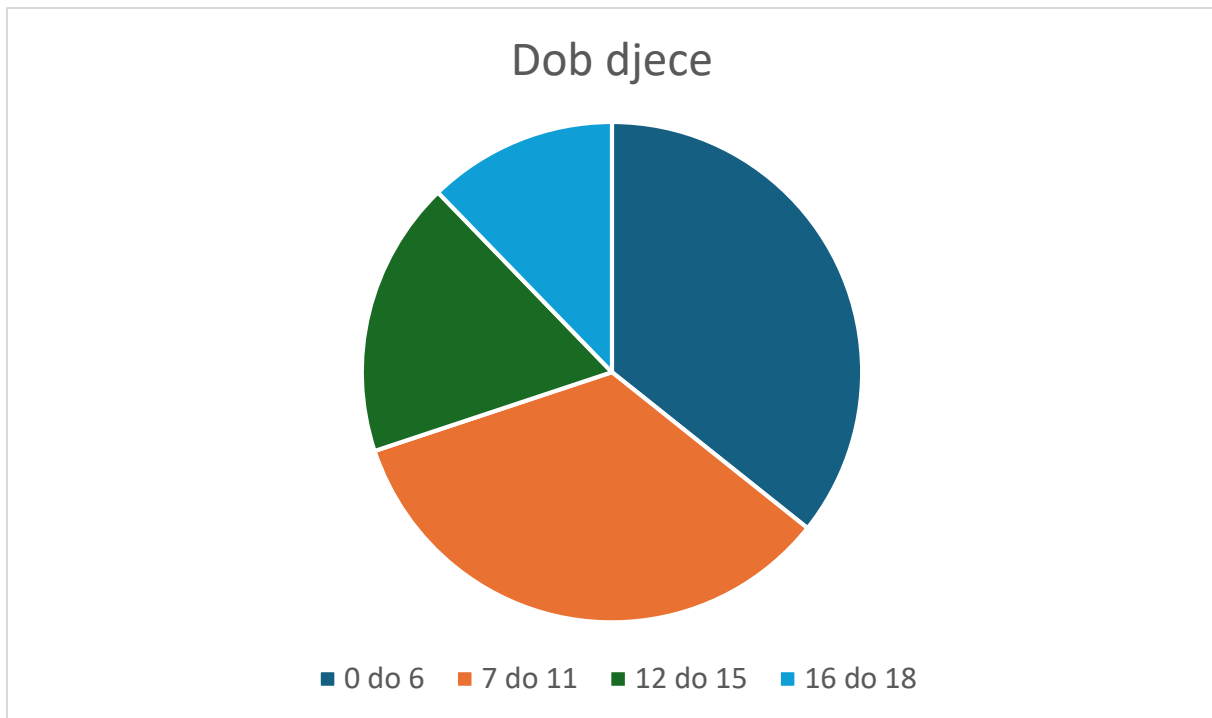
Svi partneri koji su pristupili postupku obiteljske medijacije ili barem prvom susretu sa obiteljskim medijatorom su ujedno i roditelji te skrbe o ukupno 196 maloljetne djece.

Od ukupnog broja pokrenutih postupaka obiteljske medijacije koji za cilj imaju postizanje plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ili izmjenu sudske odluke o roditeljskoj skrbi (124) u 63 postupka su sudjelovali roditelji sa samo jednim djetetom, u 49 postupaka sa dvoje djece, dok su u 12 postupaka sudjelovali roditelji sa troje i više djece. Sva djeca su u dobi od devet mjeseci do 18 godina.

Slika 4: Broj postupaka roditelja sa jednim, dvoje ili više djece (N=124)

Slika 4. prikazuje kako je najviše djece u dobi do šest godina, ukupno njih 70. Neznatno manje, ukupno 67 djece je u dobi od 7-11 godina. Slijede djeca u dobi od 12-15 godina, njih 35 a najmanje djece je u dobi od 16-18 godina.

Slika 5: Dob maloljetne djece u obiteljima čiji su roditelji sudjelovali u postupku obiteljske medijacije (N=196)

Bez obzira na dob, djeca čiji su roditelji u postupku razvoda, uobičajeno imaju želju da se roditelji pomire, strah od napuštanja, osjećaje krivnje, regresiju na prethodna razvojna razdoblja, poremećaje spavanja, tjelesne simptome i sl. Neka istraživanja pokazala su da djeca koja su starija u vrijeme razvoda imaju više problema (Smith, 1990; prema Amato, 1993).

Dob u kojoj su djeca prošla kroz razvod roditelja utječe na dječje kratkoročne reakcije na razvod (Palosaari i Aro, 1994). Međutim, ako razvod rezultira završetkom sukoba, stabilnijim domom i zdravijim roditeljima, rizik za probleme kod djece znatno se smanjuje (Heubusch, 1998).

Što se tiče sudjelovanja djece u postupcima obiteljske medijacije, u niti jednom postupku djeca nisu izravno sudjelovala u postupcima koji ih se tiču, niti su roditelji bili suglasni oko sudjelovanja djece. Saposnek (2004.) kao jednu od okolnosti kada nema razloga uključivati djecu u postupak obiteljske medijacije upravo navodi i postojanje okolnosti da jedan ili oba roditelja ne žele uključiti djecu u medijaciju.

U jednom postupku obiteljske medijacije u kojem je sporna bila odluka o životu djeteta nakon razvoda braka otac je zahtijevao sudjelovanje djeteta starog skoro 18 godina kako bi medijatoru dijete reklo „s kim želi živjeti“. Majka je bila izrazito protiv toga smatrajući sudjelovanje djeteta

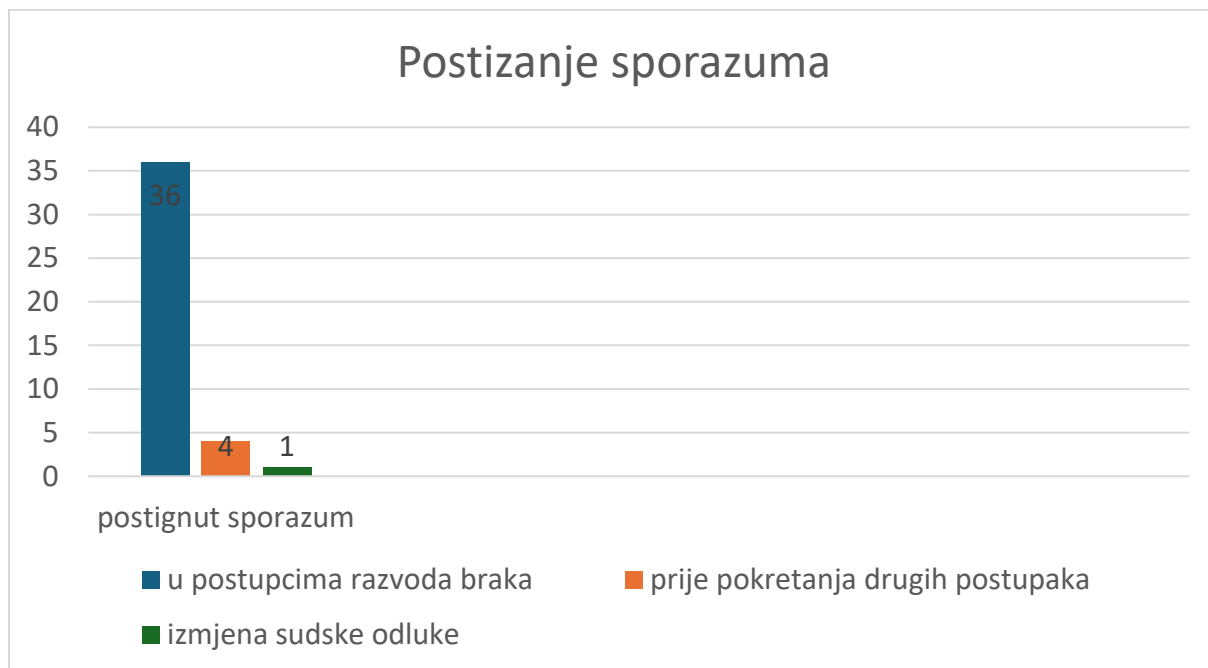
nepotrebnim i moguće štetnim za dijete jer je smatrala da otac već i do tada nepotrebno izlaže dijete informacijama koje se tiču njihovog partnerskog života. Medijator nije omogućio uključivanje djeteta u medijacijski postupak niti mu dao mogućnost za izražavanje svoga mišljenja budući za to nije postojao pristanak oba roditelja, sukladno članku 339. stavku 2. Obiteljskog zakona (NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23). No, očekuje se i potiče da roditelji saznaju i uvažavaju koliko mogu mišljenje djeteta.

Kada promatramo postupke obiteljske medijacije koji za cilj imaju postizanje plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ili izmjeni sudske odluke o roditeljskoj skrbi (124) u ukupno 107 postupaka pokrenutih sa ciljem donošenja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi u postupku razvoda braka stranaka, njih 36 završeno je sa postignutim sporazumom u planu o roditeljskoj skrbi.

Potrebno je ponovno istaknuti da ih je od ukupno 107 pokrenutih postupaka, ukupno njih 19, gdje je postupku pristupio samo podnositelj zahtjeva tako da možemo reći da ih je od ukupno 88 pokrenutih postupaka sa ciljem donošenja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi u postupku razvoda braka stranaka u kojima su sudjelovala oba roditelja, 36 završilo postignutim sporazumom.

Od 8 postupaka pokrenutih radi postizanja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi prije pokretanja drugih postupaka, ukupno ih je 4 završeno sa postignutim sporazumom u planu o roditeljskoj skrbi dok je od 9 postupaka pokrenutih sa ciljem izmjene sudske odluke o roditeljskoj skrbi, sporazumom završen samo jedan postupak.

5. SADRŽAJ POSTIGNUTIH SPORAZUMA

Slika 6: Broj postignutih sporazuma od ukupnog broja pokrenutih postupaka (N=124)

Što se tiče odluke o životu djeteta, od ukupnog broja postignutih sporazuma (N=41) u njih 38, dakle u 90% postupaka roditelji su se sporazumjeli da će dijete nakon razvoda braka stranaka živjeti na adresi majke, a s ocem će provoditi vrijeme sukladno dogovoru roditelja. Tijekom dva postupka, roditelji su se sporazumjeli da će dijete stanovati na adresi oca a sa majkom će provoditi vrijeme sukladno dogovoru u sporazumu. Također, u jednom od postupaka su se roditelji sporazumjeli da će jedno dijete stanovati kod majke, a drugo kod oca. U tom slučaju se radilo o dvoje adolescenata.

Istaknula bih jedan postupak u kojem su roditelji sa obiteljskim medijatorom sudjelovali na tri sastanka unutar kojih su se sporazumjeli oko stanovanja djeteta u dobi od tri godine na majčinoj adresi te o svim drugim sastavnicama plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi. Međutim, nakon dva mjeseca od završetka postupka, a unutar zakonskog roka od šest mjeseci od završetka postupka obveznog savjetovanja pri tadašnjem Centru za socijalnu skrb, u kojem su stranke dužne pokrenuti daljnji postupak pri sudu, ponovno je pokrenut postupak obiteljske medijacije radi promijenjenih životnih okolnosti stranaka. Naime, majka je osnovala novu partnersku zajednicu i radi preseljenja u Njemačku je pokrenula ponovno postupak radi donošenja novog plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi.

Postupku se odazvao i otac te su se u jednom sastanku sa obiteljskim medijatorom sporazumjeli oko novog Plana te dogovorili da će dijete stanovati na očevoj adresi, a sa majkom održavati redovite kontakte putem video poziva te povremenim susretima uživo, ovisno o majčinim mogućnostima dolaska u mjesto stanovanja djeteta. Također, sporazumjeli su se i o visini iznosa uzdržavanja kojim će majka redovito doprinositi za djetetove potrebe. Roditelji su se bez većih poteškoća dogovorili o svim potrebnim sastavnicama sporazuma a u skladu sa promjenom životnih okolnosti.

Međutim, u ovom se slučaju medijator susreo sa nekoliko izazova koji su mogli utjecati na medijatorovu nepristranost i neutralnost.

Tijekom provedbe prvog postupka, majka je iznosila niz argumenata za nastavak života sa djetetom na istoj adresi, među kojima razvijenu međusobnu privrženost sa djetetom, svoju brigu o djetetovim potrebama, uključenost u skrb o djetetu i sl. Također, naglašavala je i očevu uključenost i povezanost sa djetetom te nije osporavala važnost očeve uloge u djetetovom životu. Oboje su se sporazumjeli da je za dijete te dobi bolje da stanuje na majčinoj adresi.

Međutim, kada su roditelji pokrenuli drugi postupak, nakon nepuna dva mjeseca od završetka prvog, a radi promijenjenih životnih okolnosti i preseljenja majke u drugu državu, sporazumjeli su se da će mjesto djetetova stanovanja biti na očevoj adresi. Tijekom drugog postupka i radi preseljenja majke, bilo je evidentno da majka više neće biti fizički prisutna u djetetovom životu kao i do tada, što su roditelji također sporazumno uredili na način da će više koristiti dostupnu tehnologiju. Ovakva odluka majke je zapravo bila u suprotnosti sa medijatorovim stavovima i razmišljanjima kako bi roditelji trebali skrbiti o djetetu te dobi i kako bi trebali biti prisutni i dostupni. Unatoč svemu tome, medijator je zadržao nepristranost i neutralnost i na nikakav način nije intervenirao u promjenu sporazuma roditelja.

U ovoj se situaciji medijator morao znati udaljiti od stajališta: da stručnjak uvijek zna što je najbolje za stranke jer to, čak i kad bi objektivno bilo točno, nije smisao medijacije (Majstorović, 2017.).

Također, izazov za medijatora je bila i situacija kada su roditelji među sobom „podijelili djecu“. Roditelji su se već na prvom susretu sa obiteljskim medijatorom sporazumjeli oko plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, tako da medijator nije imao potrebe za puno intervencija. Podjela djece je također, u suprotnosti sa medijatorovim stavovima, ali je zadržana neutralnost na način da je medijator intervenirao i dijelio informacije imajući cijelo vrijeme na umu da je odluka o ishodu dogovora zapravo „u rukama“ sudionika, a ne medijatora. Kako su djeca bila u dobi od

16 i skoro 18 godina, roditelji su se prema željama i potrebama djece odlučili da će djeca živjeti na različitim adresama. Djevojka od skoro 18 godina željela je nastaviti živjeti sa ocem na dotadašnjoj adresi, a 16-godišnjakinja je bila sklonija preseljenju sa majkom jer će joj srednja škola biti bliža, odnosno neće trebati putovati.

Nadalje, medijator je u jednom od postupaka obiteljske medijacije imao i dvojbe oko ravnoteže moći sudionika. Naime, roditelji su podnijeli zahtjev za sudjelovanje u postupku obiteljske medijacije i sudjelovali na dva zajednička susreta prilikom kojih su izradili plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi vezano uz njihovo dvoje maloljetne djece u dobi od 16 i 10 godina. Otac je posljednjih nekoliko godina radio kao pomorac i svega nekoliko mjeseci u godini boravio na istoj adresi sa obitelji. Takav život je ostavio traga na odnosu sa djecom koja su imala bolje razvijen odnos sa majkom i majka je bila ta koja je skrbila o njihovim potrebama te bolje raspolagala svim informacijama vezanim uz djecu. Međutim, promjenom okolnosti vezanih uz njihov partnerski odnos, otac se odlučio zaposliti kod drugog poslodavca i preseliti trajno u mjesto njihova zajedničkog prebivališta kako bi mogao više vremena provoditi sa djecom.

Suprug je taj koji je inicirao razvod braka i zapravo je jedino i imao moć za prekid odnosa. S druge strane, supruga je imala bolji odnos sa djecom, realno je i više vremena u zadnjih nekoliko godina provodila sa njima i bila upoznata sa svim njihovim interesima. U nadi da će, održavajući dobar odnos sa suprugom, povećati vjerojatnost provođenja više vremena sa djecom, medijator je bio dojma da je otac u postupku medijacije pristajao na, za sebe, puno nepovoljnije „dogovore“ u prvom redu iznos alimentacije. Također, medijator je bio dojma da majka zapravo koristi situaciju za svoju korist a otac je voljan popustiti radi nade da će se situacija u budućnosti razvijati u boljem smjeru. Percepcija koju je medijator imao o sudionicima i dojam cijele situacije je mogao imati utjecaja na medijatorovu nepristranost jer smo kao ljudi skloniji štititi interese strane koju doživljavamo „slabijom“.

Svi sudionici obiteljske medijacije, u ukupno 41 postignutom sporazumu, izjasnili su se da svoja buduća sporna pitanja u odnosu na roditeljsku skrb žele rješavati u obiteljskoj medijaciji. To govori o izrazitom zadovoljstvu sudionika postupkom obiteljske medijacije i takvom, alternativnom načinu rješavanja sporova. Još jednom treba podsjetiti da su svi sudionici postupaka obiteljske medijacije ranije bili sudionici postupaka obveznog savjetovanja pri tadašnjim centrima za socijalnu skrb koji nisu postigli sporazum oko plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi te su kao takvi upućeni na obiteljsku medijaciju. Većini upućenih, koji su na obveznom savjetovanju prisustvovali radi donošenja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi u postupku razvoda braka, prvi je susret sa obiteljskim medijatorom bio obavezan, pa su nakon

upoznavanja sa postupkom od strane obiteljskog medijatora, donijeli odluku o sudjelovanju. Dakle, ukoliko ubuduće, od strane stručnih radnika zavoda za socijalni rad, izostane upoznavanje sudionika obveznog savjetovanja sa postupkom obiteljske medijacije, prepoznavanje njene dobrobiti za sudionike i upućivanje istih na obiteljsku medijaciju, svi ti sudionici za koje se obiteljska medijacija pokazala adekvatnim postupkom, će radi loše informiranosti i ne upućivanja u obiteljsku medijaciju, završiti u sudskom postupku.

Nadalje, u radu su prikazana, već ranije spomenuta, četiri postupka obiteljske medijacije koja su pokrenuta samoinicijativno, odnosno postupci obiteljske medijacije koji nisu pokrenuti sa ciljem postizanja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi.

U radu su prikazani odvojeno jer su različite tematike i mogu poslužiti kao primjeri korištenja obiteljske medijacije i u drugim obiteljskim sukobima, odnosno kao mogućnosti za širu primjenu obiteljske medijacije.

6. ISKUSTVA IZ PRAKSE – ANALIZA SLUČAJEVA

Prvi slučaj

Podjela imovine nakon razvoda braka stranaka

Sudionici obiteljske medijacije podnijeli su zahtjev za provedbu postupka samostalnom odlukom. Roditelji su punoljetne djece i nisu imali ranijeg osobnog iskustva sudjelovanja u obiteljskoj medijaciji, ali su sudjelovali njihovi zajednički prijatelji koji su im preporučili dolazak.

Suprug Ivan¹, 55 godina je privatni poduzetnik, dok je Nataša, učiteljica u dobi od 53.godine. U braku su proveli 25 godina. Za vrijeme trajanja bračne zajednice, supružnici su sa svoje dvoje zajedničke djece, stanovali u obiteljskoj kući koju je Nataša naslijedila nakon smrti roditelja. Za vrijeme trajanja braka, supružnici su kompletno renovirali kuću i uložili znatan iznos novca u renovaciju, dok je kuća i dalje ostala u vlasništvu supruge. U renovaciju su uložili ušteđevinu stečenu u braku i za manji iznos su još podigli kredit koji je otplaćivao suprug. Ivan tvrdi kako je i uložena ušteđevina zapravo bila njegova, iako je stečena u braku, jer je on za cijelo vrijeme

¹ Sva imena sudionika su izmišljena za potrebe ovog rada.

trajanja braka znatno više zarađivao dok je njena plaća bila samo za njene potrebe. Također, smatra da je i kredit otplatio samostalno bez njenog doprinosa. S druge strane, Nataša ističe da je kuća njeno vlasništvo, njeno nasljedstvo. Navodi da je istina da on više zarađuje. Međutim ističe kako je upravo radi posla i zarade često izbivao iz kuće, da je ona jednako toliko ali na druge načine, doprinosila svojim radom i brigom oko djece i kuće. Oboje se slažu da su im djeca prekrasni mladi ljudi i ne žele ih dodatno opterećivati ovim problemima.

Cijelu situaciju oko podjele imovine dodatno otežava činjenica što su oboje emotivno vezani za kuću jer su je uredili u nadi da će tu zajednički provesti ostatak svojih života.

Održan je jedan sastanak sa obiteljskim medijatorom. Nakon što su sudionici u fazi priče iznijeli svoja viđenja i doživljaje situacije, definirane su njihove potrebe, brige i strahovi.

Olakotna okolnost je bila da su sudionici željeli zadržati dobar odnos radi budućnosti svoje djece te su zajedno sa medijatorom bili voljni istražiti više mogućih rješenja, kako bi što bolje za sve njih završili spor. Nisu htjeli na sud radi dugotrajnosti cijelog postupka i radi mogućih većih troškova postupka.

Zajednički su osvijestili rješenje koje se oboma nametalo i prije dolaska na obiteljsku medijaciju, ali ga do tada nisu izgovorili. Usuglasili su se oko prodaje kuće kao najboljeg rješenja, jer nitko od njih nije imao dovoljno novca da ovog drugog isplati, a također su osvijestili da zapravo i ne žele nastaviti živjeti u kući koju su opremali za zajednički život.

Drugi slučaj

Skrb o starijem članu obitelji

Iz Centra za socijalnu skrb, Odjela za odrasle, upućena su braća radi sporazuma oko skrbi za bolesnu majku.

Zahtjev za postupak obiteljske medijacije podnio je Marko, 62.godine, dok se njegov brat nije odazvao niti je svoj izostanak na bilo koji način opravdao, radi čega se postupak nije mogao provesti.

Treći slučaj

Pitanje nastavka školovanja punoljetnog djeteta

Zahtjev za provedbu obiteljske medijacije podnijele su majka i kćer. Majka Ana je u dobi od 47 godina, zaposlena u trgovini. Samohrana je majka kćeri Jeleni koja ima 20 godina. Jelena je Ani jedino dijete i do njenog preseljenja na studij su živjele zajedno i same.

Jelena studira novinarstvo u Zagrebu i trenutno je polaznica druge godine studija. Nedavno je majci rekla da želi pauzirati jednu godinu i otići u Seattle raditi kao dadilja djetetu koje već sada povremeno čuva u Zagrebu. Obitelj se seli u Ameriku pa su joj ponudili da ide sa njima kako bi se i dijete lakše prilagodilo na nove okolnosti. Jelena to smatra izvrsnom prilikom za učenje jezika, za nova životna iskustva a s druge strane ide sa poznatim ljudima što je također olakotna okolnost. Smatra nepravednim da joj majka u ovim godinama zabranjuje preseljenje smatrajući da je odgovorna za svoj život i svoje odluke.

Majka ne želi niti čuti za opciju pauziranja studija, odluku smatra ishitrenom. Njen je stav da se započeti fakultet treba završiti, a onda se može razmišljati o ovakvim idejama. Smatra da je najbitnije završiti fakultet jer sa diplomom u ruci nikome ništa ne nedostaje ni u našoj državi. U njeno školovanje je, kaže, uložila znatan iznos sredstava da bi se to samo tako olako odbacilo istovremeno uskraćujući sebi puno toga.

Kćer ne može vjerovati da se sve svodi na novac i obećava da će joj sve vratiti nakon što se zaposli.

Na obiteljsku medijaciju su upućene od strane psihoterapeutkinje kojoj su se obratile za pomoć.

Sudionice su sudjelovale na dva susreta sa obiteljskim medijatorom. Obje su bile zainteresirane za sudjelovanje jer su željele riješiti spor koji je nastao među njima. Obje opisuju da su do ove situacije imale dobar odnos, ali da se u posljednjih nekoliko mjeseci stalno svađaju i da jednostavno same to ne mogu riješiti.

Tijekom postupka, obiteljski medijator je stranama u sukobu omogućio da svatko iznese svoju priču. Tijekom rada zapravo je osviješteno da majka ima puno roditeljskih briga i strahova u odnosu na kćer što im je objema u konačnici bilo razumljivo, kao što je i majka s druge strane uspjela razumjeti i kćerinu poziciju.

S obzirom da su obje bile emotivno preplavljene cijelom situacijom, dogovoren je drugi susret za tjedan dana.

Drugi je susret protekao u sasvim drugačijem ozračju. Obje su u tih tjedan dana nastavile međusobno razgovarati na način da slušaju jedna drugu, bez međusobnog okrivljavanja i napadanja.

Zajedno sa medijatorom su na drugom susretu donijele nekoliko smjernica i mogućih rješenja za daljnju situaciju.

Četvrti slučaj

Ostvarivanje osobnih odnosa

Zahtjev za provedbu postupka obiteljske medijacije, podnijela je baka Marija radi narušenih obiteljskih odnosa, uslijed kojih joj sin i nevjesta uskraćuju provođenje vremena sa unukom.

Prvom, ujedno i jedinom susretu sa obiteljskim medijatorom, odazvale su se baka Marija i nevjesta Senka, odnosno majka djeteta.

Nakon što je medijator sudionice upoznao sa postupkom medijacije, onime što sudionici mogu očekivati od samog postupka, načelima, pravilima i ostalim obilježjima, sudionice su pristale sudjelovati.

Na početku faze priče, kada je medijator ponudio da jedna započne, Senka je prepustila početak Mariji uz rečenicu „Započnite Vi, ionako je ovo sve Vaša ideja“.

Nakon Marijinih nekoliko uvodnih rečenica, medijator je morao zastati sa postupkom kako bi sudionike podsjetio na pravilo da nema prekidanja dok jedan od njih priča te je Senka dobila papir za vođenje bilješki kako bi zapisala ono na što se želi referirati i eventualno vratiti tijekom kasnijeg razgovora.

Unatoč tome, Senka je sada neverbalnom komunikacijom odavala da se ne slaže sa ničim iznesenim, puhala, okretala očima, vrpoljila se... Nakon što je medijator i drugi put upozorio na pravila, ustala je i napustila prostoriju sa rečenicom da ne mora ona slušati ove gluposti, čime je postupak obiteljske medijacije prekinut.

7. MOGUĆNOSTI UNAPREĐENJA PROVEDBE OBITELJSKE MEDIJACIJE

Iako se pojam obiteljske medijacije odnosi na sva druga područja obiteljskih sukoba i obiteljska medijacija se može koristiti kao metoda rješavanja različitih sporova u obitelji, rezultati analiziranih podataka u ovom radu, pokazuju da je unatoč tome, njena glavna primjena u područjima razvoda braka. Velikim dijelom razlog navedenog je zakonsko uređenje po kojem je prvi susret sa obiteljskim medijatorom u slučajevima ne postizanja dogovora oko plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi u postupcima obveznog savjetovanja pokrenutih radi razvoda braka, bio obavezan. Takvo zakonsko uređenje, iako je po mnogima bilo prijeporno jer je dovodilo u pitanje jedno od osnovnih načela obiteljske medijacije, a to je dobrovoljnost postupka, je zapravo dovelo do ostvarivanja prava stranaka na informiranost o postupku obiteljske medijacije, na osnovu kojega bi sudionici donijeli odluku o dobrovoljnom sudjelovanju u daljnjem postupku obiteljske medijacije. Dakle, unatoč obvezatnosti prvog susreta, sam postupak je uvijek za sudionike bio dobrovoljan.

Analizirani postupci i dugogodišnje iskustvo u provedbi obiteljske medijacije, medijatora iz Šibensko – kninske županije upravo govore u prilog tome. Od ukupnog broja analiziranih postupaka obiteljske medijacije u samo njih 19 prvom susretu sa obiteljskim medijatorom je pristupio samo jedan od sudionika. U čak njih 67 nakon prvog susreta i nakon što su sudionici upoznati sa samim postupkom obiteljske medijacije, svime što mogu očekivati od postupka i od obiteljskog medijatora, prednostima koje od postupka mogu imati za sebe i za članove svoje obitelji, oba sudionika su odlučila sudjelovati u postupku. Neovisno o postizanju, odnosno nepostizanju sporazuma, oko plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi sudionici obiteljske medijacije mogu imati brojne koristi od sudjelovanja u postupku. Sudionici uče kako međusobno komunicirati u izazovnim i teškim situacijama, uče vještine pregovaranja i dogovaranja. Iako je u sadržaju obveznog savjetovanja bila navedena obveza stručnih radnika koji su ga provodili da upoznaju sudionike sa prednostima obiteljske medijacije, nitko od upućenih sudionika nije ništa znao o postupku obiteljske medijacije. Dapače, često su navodili da su upućeni na «meditaciju» što dovoljno govori o tome koliko su bili ne-informirani. Ovakvo, dosadašnje zakonsko uređenje je nama, obiteljskim medijatorima, omogućavalo da u prvom, obaveznom susretu obiteljske medijacije, sudionicima zapravo omogućimo zadovoljavanje njihovih prava na adekvatnu informaciju. Time smo nadomještali dosadašnje propuste stručnih radnika nekadašnjih centara za socijalnu skrb, a današnjih zavoda za socijalni rad, jer su oni (barem u primjeru Šibensko – kninske županije) propuštali pružiti potrebne i

zakonski obavezne informacije. Iako prema sadašnjem zakonskom uređenju prvi susret sa obiteljskim medijatorom više nije obavezan, u sadržaju obveznog savjetovanja koji se provode pri zavodima za socijalni rad, stručni radnici su i dalje dužni upoznati sudionike sa postupkom obiteljske medijacije, te dostupnim obiteljskim medijatorima.

Međutim, kako bi stručni radnici zavoda za socijalni rad mogli poštivati ovu zakonsku odredbu, trebali bi i sami biti dobro informirani o postupku obiteljske medijacije, o svim njenim prednostima i nedostacima, što smatram da često nije slučaj. Na poslovima obiteljsko pravne zaštite su, barem u našoj Županiji, najčešće fluktuacije radnika. Dolaze mladi stručni radnici, koji se sve kraće zadržavaju na tim poslovima. Smatram da o obiteljskoj medijaciji malo znaju pa samim time ne mogu niti sudionike uputiti u sve potrebne informacije. Možemo postaviti pitanje čija je odgovornost promocija obiteljske medijacije, ako vjerujemo da je to metoda koja sudionicima u obiteljskim sporovima može biti adekvatnija od sudskih sporova. Zasigurno, odgovornost za provedbu zakonskih odredbi imaju stručni radnici zavoda za socijalni rad koji provode obvezno savjetovanje, jer je njihova obaveza da sudionike obveznog savjetovanja upoznaju sa postupkom obiteljske medijacije i dostupnim obiteljskim medijatorima. Dijelom je odgovornost na obiteljskim medijatorima da promiču obiteljsku medijaciju te različitim predavanjima, radionicama i slično upoznaju kolege u sustavu socijalne skrbi o takvim mogućnostima rješavanja obiteljskih sporova, te područjima njene primjene. Tome u prilog, govore i rezultati koji su u radu prikazani za 2017. godinu, kada je bio najveći postotak upućenih na postupak obiteljske medijacije (čak 26%) od ukupnog broja, iako je razvoda braka te godine bilo relativno malo u odnosu na ostale analizirane godine. Upravo su 2016. i 2017. godine od strane obiteljskog medijatora u Šibensko – kninskoj županiji, održana dva predavanja o obiteljskoj medijaciji, njenoj prikladnosti, područjima primjene te prednostima i nedostacima. Predavanja su bila namijenjena svim stručnim radnicima centara za socijalnu skrb sa područja Županije, a za rezultat su očito imala bolju informiranost stručnih radnika o samom postupku te veći broj upućenih sudionika. Također, značajno je za istaknuti da su upravo u 2017. godini, upućeni (ujedno i jedini u analiziranom razdoblju) i sudionici četiri postupka obiteljske medijacije koje za cilj nisu imale postizanje plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ili izmjene sudske odluke o roditeljskoj skrbi a koje su u radu posebno prikazane. Slijedom navedenog, barem kratkotrajnom edukacijom o postupku obiteljske medijacije i dobrobitima koje od nje mogu imati sudionici i članovi njihovih obitelji, trebali bi biti obuhvaćeni svi stručni radnici zavoda za socijalni rad kako bi mogli prepoznati situacije u kojima bi obiteljska medijacija bila prikladna. Tek tada, kada stručni radnici budu adekvatno informirani o obiteljskoj medijaciji i

moogućnostima njene primjene, obiteljska medijacija će kao socijalna usluga, imati smisla. Sve do tada je samo «slovo na papiru» jer je unatoč njenoj dostupnosti i dostupnosti obiteljskih medijatora, nedovoljno korištena. U Šibensko – kninskoj županiji će za nekoliko mjeseci biti educiran još jedan obiteljski medijator čime će se potencijalnim sudionicima omogućiti veća dostupnost obiteljskih medijatora na području Županije.

8. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Obiteljska medijacija je postupak u kojem sudionici, uz pomoć treće osobe, obiteljskog medijatora, rješavaju obiteljske probleme pregovaranjem čime se olakšava komunikacija između članova obitelji. Obiteljski medijator im pomaže u identificiranju potreba, briga i strahova te zajednički osmišljavaju izvedive i prihvatljive zajedničke sporazume. Time se omogućava da strane u sukobu same donesu prihvatljiva im rješenja, umjesto da odluku o bitnim stvarima u njihovim životima donosi netko treći, najčešće sud (Sladović Franz, 2014).

Sudionike obiteljske medijacije obiteljski medijator potiče da međusobno komuniciraju i pregovaraju, da se međusobno slušaju, da iznose svoje potrebe i interese a sve kako bi došli do zajedničkog sporazuma. Ovako, zajednički, donesen sporazum povećava vjerojatnost da će ga se članovi obitelji pridržavati. Osim postizanja sporazuma, kao krajnjeg cilja obiteljske medijacije, brojne su i druge prednosti samog postupka. Sudionici obiteljske medijacije kroz sudjelovanje u postupku uče kako međusobno komunicirati i pregovarati što im povećava vjerojatnost kvalitetnijih odnosa u budućnosti i lakšeg samostalnog rješavanja budućih sporova. Dakle, iako je obiteljska medijacija intervencija usmjerena rješavanju pojedinih spornih pitanja, posredno sudionici obiteljske medijacije mogu dugoročno poboljšati međusobni odnos.

Iako je obiteljska medijacija u Republici Hrvatskoj navedena u Zakonu o socijalnoj skrbi (NN 18/22, 46/22, 119/22, 71/23, 156/23) kao socijalna usluga, njena je najčešća primjena u postupcima razvoda braka. To su pokazali i analizirani podaci o provedenim obiteljskim medijacijama u Šibensko – kninskoj županiji u razdoblju od 2016. do 2022. godine.

Prema dostupnim podacima Državnog zavoda za statistiku, ukupno je u Republici Hrvatskoj u promatranom razdoblju bilo 40,423 razvoda, dok ih je u Šibensko - kninskoj županiji bilo 661. Od ukupnog broja razvoda, postotak upućenih na postupak obiteljske medijacije na državnoj razini je 21%, dok je u Šibensko - kninskoj županiji, tijekom promatranog razdoblja, bio nešto

niži i iznosio je 19%. Za istaknuti je kako od ukupnog broja upućenih postotak donesenih sporazuma u obiteljskoj medijaciji na državnoj razini iznosi 32%, dok je ukupan postotak donesenih sporazuma u odnosu na broj upućenih u Šibensko - kninskoj županiji 33%.

U Šibensko – kninskoj županiji, također prema dostupnim podacima Državnog zavoda za statistiku, se tijekom analiziranog razdoblja, po godinama broj razvoda kretao na slijedeći način:

2016. godine u Županiji je bilo 115 razvoda, 2017. godine bilo ih je 98, a 2018. godine broj razvoda bio je 126. Tijekom 2019. godine razvoda je bilo 91, 2020. godine 107, 2021. godine 83, dok je 2022. godine u Šibensko – kninskoj županiji bio tek 41 razvod braka.

U navedenom razdoblju, ukupno je 128 pokrenutih postupaka obiteljske medijacije, od čega je 25 postupaka pokrenutih u 2016.g., u 2017.g. su pokrenuta 34, (od čega su isti korisnici pokrenuli dva puta postupak radi promijenjenih okolnosti, te su u dva slučaja također isti korisnici pokrenuli dva postupka radi isteka zakonskog roka za predaju sporazumnog zahtjeva/tužbe za razvod braka na sud), u 2018.g. njih 15, 2019.g. je pokrenuto 16 postupaka, 2020.g. 15, 2021.g. pokrenuto je 11 postupaka, dok je posljednje, 2022.g. pokrenuto i završeno 12 postupaka.

Kada analiziramo razloge pokretanja postupka obiteljske medijacije, od ukupno 128 postupaka koja su pokrenuta i okončana u analiziranom razdoblju, najveći broj, ukupno 107 postupaka, čak 84% pokrenuto je sa ciljem donošenja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi u postupku razvoda braka stranaka, 8 postupaka, odnosno 6% pokrenuto je radi postizanja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi prije pokretanja drugih postupaka, ukupno 9 postupaka (7%) pokrenuto sa ciljem izmjene sudske odluke o roditeljskoj skrbi, dok je samo 4, (dakle njih 3%) postupka obiteljske medijacije pokrenuto radi rješavanja drugih obiteljskih problema/sukoba.

Od ukupnog broja, čak 124 ih je pokrenuto sa ciljem postizanja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, odnosno izmjeni sudske odluke o roditeljskoj skrbi, dok ih je samo četiri tijekom analiziranog razdoblja pokrenuto radi rješavanja drugih obiteljskih pitanja odnosno sukoba.

Gore navedene dobivene brojke su i očekivane s obzirom na zakonsko uređenje. Naime, prema zakonskim odredbama koje su u promatranom razdoblju bile na snazi, bračni drugovi koji nisu postigli dogovor o roditeljskoj skrbi u postupku obveznog savjetovanja pri tadašnjim centrima za socijalnu skrb, a prije pokretanja tužbe za razvod braka na sudu, bili su obavezni sudjelovati na prvom sastanku sa obiteljskim medijatorom. Jedan od potrebnih dokumenata za podnošenje

tužbe za razvod braka bilo je izvješće o sudjelovanju na obiteljskoj medijaciji, odnosno barem na prvom, tzv. predmedijacijskom susretu.

Ovakve su zakonske odredbe među stručnjacima izazvale dosta prijepora. S jedne strane su bili oni koji su smatrali da je postupak obiteljske medijacije dobrovoljan i da je ovakvo uređenje zapravo kršenje načela dobrovoljnosti, kao jednog od osnovnih načela obiteljske medijacije. S druge strane su, zagovarači ovakvog zakonskog uređenja, bili mišljenja da se ovakvim zakonskim uređenjem zapravo ne krši načelo dobrovoljnosti. Obavezan je samo prvi susret u kojem se sudionike upoznaje sa postupkom obiteljske medijacije, prednostima takvog rješavanja sporova u odnosu na sudski postupak a odluka o sudjelovanju u samom postupku medijacije, ostaje na sudionicima medijacije, čime postupak ostaje dobrovoljan.

Slijedom toga, očekivani su i dobiveni rezultati s obzirom na sudjelovanje samo jednog sudionika prvom susretu sa obiteljskim medijatorom. Upravo je takvih postupaka, ukupno njih 19, gdje je postupku pristupio samo podnositelj zahtjeva bilo isključivo u postupcima koji su pokrenuti sa ciljem donošenja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi u postupku razvoda braka stranaka. Razloge za to možemo pronaći upravo u ovim zakonskim odredbama po kojima je za podnositelje tužbe za razvod braka sudu, prvi susret sa obiteljskim medijatorom bio obavezan kada u postupku obveznog savjetovanja nisu postigli dogovor oko plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi.

Međutim, u čak 82% postupaka pokrenutih sa ciljem donošenja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi u postupku razvoda braka stranaka je proveden postupak obiteljske medijacije. To su sudionici koji su nakon dobivenih informacija o postupku obiteljske medijacije, na prvom susretu sa obiteljskim medijatorom donijeli odluku o dobrovoljnom sudjelovanju jer su ocijenili da za sebe i članove svojih obitelji mogu imati koristi od ovakvog načina rješavanja spora. Slobodno mogu reći da su svi sudionici prvom susretu sa obiteljskim medijatorom pristupili isključivo iz razloga što je bio obavezan jer nitko od njih nije bio upoznat sa postupkom na koji su upućeni. Slijedom toga, nisu mogli niti donijeti odluku da u njemu žele sudjelovati.

Po zakonskim odredbama koje su trenutno na snazi, ukoliko se sudionici obveznog savjetovanja pokrenutog sa ciljem donošenja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi u postupcima razvoda braka stranaka, ne dogovore o istom, prvi susret sa obiteljskim medijatorom više nije obavezan. Međutim, u sadržaju obveznog savjetovanja i nadalje ostaje obaveza stručnih radnika zavoda za socijalni rad koji postupak provode, upoznavanja sudionika sa prednostima obiteljske medijacije i informiranje o dostupnim obiteljskim medijatorima. Ukoliko se ova zakonska

odredba bude provodila kao i do sada (a do sada se barem u Šibensko – kninskoj županiji, nije provodila jer nitko od upućenih nije ništa znao o obiteljskoj medijaciji) za pretpostaviti je da će trenutno zakonsko uređenje donijeti pad broja upućenih na postupak obiteljske medijacije. Slijedom navedenog, smatram da je potrebno podići razinu informiranosti svih stručnih radnika zavoda za socijalni rad o postupku obiteljske medijacije, a posebno stručnih radnika koji provode obvezno savjetovanje. To je nužno prvenstveno iz razloga što je upoznavanje sa obiteljskom medijacijom i njenim prednostima, njihova zakonska obveza. Također, pravo na informiranost o dostupnim socijalnim uslugama je i pravo svih naših korisnika koju bi trebalo poštivati.

S tim u vezi, kada promotrimo gore navedenih 82% postupaka pokrenutih sa ciljem donošenja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi u postupku *razvoda braka* stranaka, koji su se nakon prvog (obaveznog) susreta i upoznavanja sa postupkom, odlučili na sudjelovanje, ukupno ih je čak 41% završeno sa postignutim sporazumom u planu o zajedničkoj roditeljskoj skrbi.

Zanimljivo je također za istaknuti da je od ukupno 124 postupka obiteljske medijacije pokrenutih radi postizanja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ili izmjene sudske odluke o roditeljskoj skrbi a koji su u radu analizirani tijekom promatranog razdoblja, najveći postotak postupaka obiteljske medijacije bio pokrenut tijekom 2017.godine, čak njih 26%, odnosno čak 34 postupka.

Prema gore navedenim podacima i brojci od ukupno 98 razvoda tijekom 2017. godine, koja je manja u odnosu na čak tri promatrane godine (od ukupno njih sedam), tako velik postotak upućenih na postupak obiteljske medijacije tijekom te godine možemo obrazložiti slijedećim.

Naime, u 2016. i 2017.godini održana su dva predavanja za djelatnike tadašnjih centara za socijalnu skrb sa područja Šibensko – kninske županije. Predavanjem je obiteljski medijator informirao djelatnike u sustavu socijalne skrbi o postupku obiteljske medijacije, o njenoj dobrobiti za sudionike koji su u različitim obiteljskim sporovima, kao i o prednostima i nedostacima obiteljske medijacije u odnosu na sudski postupak. Tijekom toga razdoblja su upućeni i sudionici četiri obiteljske medijacije koje (jedine u analiziranom razdoblju) nisu pokrenute sa ciljem postizanja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ili izmjene sudske odluke o roditeljskoj skrbi a koje su u radu posebno prikazane.

Možemo zaključiti da se upravo dobra informiranost djelatnika u sustavu socijalne skrbi pokazala ključnom u prepoznavanju obiteljske medijacije kao metode za rješavanje obiteljskih sporova te kao moguće alternative sudskom postupku.

9. LITERATURA

1. Ajduković, M., Patrčević, S. i Ernečić, M. (2016). Izazovi obiteljske medijacije u slučajevima nasilja u partnerskim odnosima. *Ljetopis socijalnog rada*, 23 (3), 381-411.
2. Alinčić, M. (1999) Europsko viđenje postupka obiteljskog posredovanja. *Revija za socijalnu politiku*, 6 (3-4), 227-240.
3. Branica, V. (2019) Obiteljska medijacija u Hrvatskoj. *Materijali s predavanja*.
4. Breber, M. i Sladović Franz, B. (2014) Uvođenje obiteljske medijacije u sustav socijalne skrbi – perspektiva stručnjaka. *Ljetopis socijalnog rada*, 21 (1), 123-152.
5. Čudina Obradović, M Obradović, J. (2006) *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb, Golden marketing – tehnička knjiga
6. Čulo Margaletić, A. (2020) Obvezno savjetovanje i obiteljska medijacija kao oblici obiteljskopravne pomoći u obitelji u krizi. *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, vol. XII, 1/2021.*, 67-82.
7. Franjić, D. (2010) Djeca i konfliktni razvod. *Zagreb: Ured pravobraniteljice za djecu*, 77-93.
8. Holmes, T.H., i Rahe, R. H. (1967) The social readjustment rating scale. *Journal of Psychosomatic Research*, 11 (2), 213-218.
9. Kruk, E. (1997). Mediation and conflict resolution in social work and the human services: Issues, debates, and trends. U: Kruk, E. (ur.); Mediation and conflict resolution in social work and the human services. *Chicago: Nelson-Hall, Inc.*, 1-17.
10. Kruk, E. (1997). Parenting disputes in divorce: facilitating the development of parenting plans through parent education and therapeutic family mediation. U: Kruk, E. (ur.) Mediation and conflict resolution in Social Work and the Human Services. *Chicago: Nelson-Hall Publishers*, 55-79.
11. Majstorović, I. (2016). Obvezno savjetovanje i obiteljska medijacija de lege lata i de lege ferenda. *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, 2017, vol. VIII, 129-150.
12. Majstorović, I. (2023) Medijacija obiteljskopравnih sporova. *Predavanja sa Poslijediplomskog specijalističkog studija Obiteljska medijacija*
13. Pećnik, N. i Klarić, B. (2020) Suroditeljstvo: Određenje, obilježja i implikacije za obiteljsku medijaciju. *Ljetopis socijalnog rada*, 27(2), 317-340.
14. Odluka i Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-I-3941/2015 i dr. od 18. travnja 2023., *Narodne novine*, 49/2023.
15. Obiteljski zakon (2003) *Narodne novine*, 116/2003.

16. Obiteljski zakon (2014) *Narodne novine*, 75/2014.
17. Obiteljski zakon (2015, 2019, 2020, 2023). *Narodne novine*, 103/2015., 98/2019., 47/2020., 49/2023., 156/2023.
18. Palosaari, U. i Aro, H. (1994). Effect of timing of parental divorce on the vulnerability of children to depression in young adulthood. *Adolescence*, 29 (115), 681 - 690.
19. Poretti, P. Od mirenja do medijacije u obiteljskim sporovima, *Zb. Prav. Fak. Sveuč. Rij.* (1991) v. 36, br. 1, 341-380 (2015)
20. Pravilnik o obiteljskoj medijaciji (2014,2015). *Narodne novine*, 106/2014., 123/2015., 132/2015.
21. Pravilnik o obveznom sadržaju obrasca plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi (2015). *Narodne novine*, 123/2015.
22. Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja registra obiteljskih medijatora, uvjetima stručne osposobljenosti obiteljskih medijatora, prostornim uvjetima i načinu provođenja obiteljske medijacije (2021). *Narodne novine*, 29/2021.
23. Sladović Franz, B. (2005) Obilježja obiteljske medijacije. *Ljetopis socijalnog rada*, 12 (2), 301-319.
24. Sladović Franz, B. (2015) Medijacija razvoda. *Neobjavljeni materijali sa predavanja. Specijalistički studij obiteljske medijacije*. Zagreb: Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
25. Sladović Franz, B. (2015.). *Obiteljska medijacija*. Neobjavljeni materijali sa predavanja. Specijalistički studij obiteljske medijacije. Zagreb: Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
26. Štifter, A., Mihalj, M., Bulat, L. R., i Vuković, S. (2016). Razlozi razvoda braka kao odrednice sporazuma o roditeljskoj skrbi. *Ljetopis socijalnog rada*, 23(2),275-297.
27. V. Branica (2020) Obrazovanje obiteljskih medijatora u hrvatskom i međunarodnom kontekstu. *Ljetopis socijalnog rada*, 27(2), 231-254.
28. Zakon o braku i porodičnim odnosima (1978, 1989, 1990, 1994, 1998). *Narodne novine*, 11/1978., 27/1978., 45/1989., 59/1990., 25/1994., 162/1998.
29. Zakon o socijalnoj skrbi (2022, 2023). *Narodne novine*, 18/2022., 46/2022., 119/2022., 71/2023., 156/2023.

Mrežni izvori:

Green Paper on alternative dispute resolution in civil and commercial law, COM (2002) 196 final, EUR-Lex portal europa.eu. Preuzeto s: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/green-paper.html> (12.05.2024.)

Registar obiteljskih medijatora Republike Hrvatske. Preuzeto s:

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Evidencije/Registar%20obiteljskih%20medijatora%2024.08.2023..pdf> (02.05.2024.)

<https://www.obiteljski.hr/obraci-i-dokumenti/financijski-i-narativni-planovi-i-izvjestaji> (13.06.2024.)

IZJAVA O AUTORSTVU RADA

Ovime potvrđujem da sam osobno napisala rad:

Provedba obiteljske medijacije u sustavu socijalne skrbi Šibensko – kninske županije,
i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (bilo da su u pitanju mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni ili popularni članci) u radu su jasno označeni kao takvi te navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Ines Barišić

Datum: 11. lipanj 2024.godine